

Lone Bergland Christoffersen

"Jeg håper jo å være frisk så lenge jeg lever"

En kvalitativ studie om eldres forestillinger av
bosituasjon og velferdsteknologi.

Masteroppgave i studier av kunnskap, teknologi og samfunn (STS)

Veileder: Thomas Berker og Helen J. Gansmo

Mai 2023

Lone Bergland Christoffersen

"Jeg håper jo å være frisk så lenge jeg lever"

En kvalitativ studie om Eldres forestillinger av
bosituasjon og velferdsteknologi.

Masteroppgave i studier av kunnskap, teknologi og samfunn (STS)
Veileder: Thomas Berker og Helen J. Gansmo
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for tverrfaglige kulturstudier

Kunnskap for en bedre verden

Læringsutbytte for studier av kunnskap, teknologi og samfunn (STS)

En student som har fullført programmet forventes å ha oppnådd følgende læringsutbytte, definert i kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse:

Kunnskap

Kandidaten har

- avansert kunnskap om hvordan vitenskap og teknologi utvikles, brukes og implementeres i samfunnet med spesielt fokus på RRI (Responsible Research and Innovation), dvs. samfunnsetisk tenkning omkring dette
- kunnskap på et høyt nivå om så vel historiske som samtidige endringsprosesser knyttet til vitenskap, ekspertise, demokrati og teknologi
- inngående kunnskap om hvordan vitenskap og teknologi samproduseres med sosiale, politiske og økonomiske aktiviteter på ulike samfunnsområder

Generell kompetanse

Kandidaten kan

- sette seg inn i og analysere omfattende faglige problemkompleks innenfor en relevant etisk ramme
- anvende sine kunnskaper og ferdigheter på nye områder gjennom tverrfaglige dialoger med eksperter fra andre fagområder
- selvstendig vurdere og bruke ulike framgangsmåter for å bidra til innovasjon og nyskaping på en bevisst og samfunnsetisk måte
- formidle resultater av eget faglig arbeid på en selvstendig måte, både til allmennhet og andre eksperter, muntlig og skriftlig

Ferdigheter

Kandidaten kan

- analysere og forholde seg kritisk til problemstillinger knyttet til teknologiutvikling og -bruk, og derigjennom se flere tilnæringsmåter og mulige utfall
- identifisere og arbeide selvstendig med praktiske og teoretiske problemer knyttet til effekter av vitenskap og teknologi i konkrete samfunnsmessige sammenhenger
- utføre avansert kunnskapsmekling i forbindelse med tverrfaglige prosjekter og prosesser

Sammendrag

Denne masteroppgaven tar utgangspunkt i eldres tanker om nåværende og fremtidig bosituasjon. I denne oppgaven er eldre personer definert som personer mellom 64-80 år bosatt i Larvik kommune. Empirien i denne oppgaven viser til deres tanker og synspunkter rundt det politiske bildet, blant annet den kommende reformen "bo trygt hjemme", deres nåværende og fremtidige bosituasjon, samt velferdsteknologi. Oppgaven bygger på ni dybdeintervjuer, hvorav to er ekspertintervjuer fra Larvik kommune.

Problemformuleringen for denne oppgaven er hvordan planlegger eldre for sin alderdom med tanke på bosituasjon? Hvilke faktorer påvirker denne planleggingen/ikke planleggingen og hvilke rolle spiller velferdsteknologi? Oppgavens empiri sees i lys av begrepet teknologisk fiks og STS teorien The Social Construction of Technology (SCOT).

Funnene i denne oppgaven viser at de eldre er bevisste på politikken som blir ført og ønske myndighetene har til at eldre skal bo lengst mulig hjemme. Det samme ønske deler de eldre med myndighetene, kontrasten her er at det er uenighet om gjennomføringen. Min analyse viser at eldre er skeptiske til gjennomføringen av nevnt reform, og undrer seg over hvor grensen for en slik politikk går. På samme tid stiller informantene seg kritisk til innføringen av velferdsteknologi av flere grunner. Oppgaven viser til en fortolkning av både hjem og teknologi som de sosiale relevante gruppene ikke deler, og hvordan definisjoner av hjem og velferdsteknologi hele tiden endres.

Formålet med denne oppgaven har vært å undersøke hvordan eldre mennesker planlegger sin alderdom med tanke på bolig. Samtidig viser denne oppgaven at innføringer av teknologier og endringer i samfunnet vil alltid bli påvirket av følelser og inkludering. Min største oppfordring etter endt oppgave er å ha et større fokus når det kommer til brukermedvirkning i forhold til boligpolitikken som handler om eldre.

Abstract

This master's thesis is based on the thoughts of the elderly about their current and future living situation. In this thesis, elderly people are defined as individuals between the ages of 64-80 living in Larvik municipality. The empirical data in this thesis refers to their thoughts and viewpoints about the political landscape, including the upcoming reform "live safely at home", their current and future living situation, as well as welfare technology. The thesis is based on nine in-depth interviews, two of which are expert interviews from Larvik municipality.

The problem statement for this thesis is: how do the elderly plan for their old age in terms of living situation? What factors influence this planning/non-planning, and what role does welfare technology play? The thesis's empirical data is viewed in light of the concept of technological fix and the STS theory The Social Construction of Technology (SCOT).

The findings of this thesis show that the elderly are aware of the politics being pursued and the government's desire for the elderly to live at home as long as possible. The elderly share this same desire with the authorities, but the contrast here is that there is disagreement about the implementation. My analysis shows that the elderly are skeptical about the implementation of the aforementioned reform, and wonder where the limit of such a policy goes. At the same time, the informants are critical of the introduction of welfare technology for several reasons. The thesis points to an interpretation of both home and technology that the socially relevant groups do not share, and how definitions of home and welfare technology are constantly changing.

The purpose of this thesis has been to investigate how elderly people plan their age in terms of housing. At the same time, this thesis shows that the introduction of technologies and changes in society will always be influenced by emotions and inclusion. My biggest recommendation after completing this master's thesis is to have a greater focus on user participation in relation to housing policy concerning the elderly.

Forord

Det å skrive en masteroppgave er stort, og det er mange som fortjener en takk for all hjelpen som har vært på veien for at denne oppgaven kom i mål.

Aller først vil jeg gi en stor takk til veilederne mine, Thomas Berker og Helen J. Gansmo. Enkelt og greit: jeg vet ikke om dette hadde vært mulig uten dere. Takk for gode samtaler, innspill og oppløftende ord.

Takk til Husbanken avdeling Midt-Norge som jeg var så heldig å få lov til å tilbringe 4 uker på høsten 2022, og en ekstra takk til Gry Kongsli som tok så godt vare på oss studenter. Takk for at dere alle tok dere tid til å reflektere og diskutere spennende oppgave-temaer, og veiledet meg inn på den veien det ble til slutt. Tusen takk for alle gode minner i praksisperioden, Amalie.

Mennesker som tar seg tid ut av sin hverdag for å hjelpe andre på veien til og nå sine mål, skal man aldri ta for gitt. Derfor ønsker jeg å takke alle mine fantastiske informanter for at de har tatt seg tid til å snakke med meg og dele sine tanker. Dere har vært helt avgjørende for at oppgavens tema skulle bli undersøkt.

Tusen takk til gode klassekamerater for samtaler og fine avbrekk i lunsjen, spesielt takk til Anna-Laila for at du alltid stiller opp og har gjennom hele masterstudiet motivert meg og alle andre i klassen til å fortsette.

Tusen takk til min kjære roomie og bestevenninne, Mari, for at du har hjulpet meg med å kunne koble av hjemme og få ut frustrasjon når det trengs. Det er ingen som deg!

Takk til familie og venner, men kanskje spesielt mamma, pappa, mor og far for at dere har vært så engasjerte som det dere har vært. På tunge dager hvor ting har virket litt håpløst og kjipt, har dere påminnet meg om at det jeg har skrevet om er så gøy som det egentlig har vært. Tusen takk til min kjære lillebror Hermann, gleder meg til alt morsomt vi skal gjøre fremover.

Til slutt vil jeg takke min kjære tante Lisbeth, du vil for alltid være mitt største forbilde!

Lone Bergland Christoffersen

Trondheim 16.mai 2023

1.0 Oppgavens bakgrunn og tematikk	9
1.1 Statistikk over "eldrebølgen"	9
1.2 Regjeringens ønske om å bo hjemme	10
1.3 NOVA rapport: Planer for et aldrende samfunn?	11
1.4 Velferdsteknologi	11
1.5 Bolig og Larvik kommune	13
1.6 STS masteroppgave og problemstilling	14
2.0 Teori	15
2.1 Teknologisk fiks	15
2.2 The Social Construction of Technology (SCOT)	15
3.0 Metode	17
3.1 Arbeidspraksis i bedrift	17
3.2 Valg av metode og problemstilling	17
3.3 Intervju som metode	17
3.3.1 Intervjuguide og gjennomføring av intervju	18
3.3.2 Rekruttering	19
3.3.3 Utvalg	20
Tabell 1: Informasjon om informant	21
3.4 Koding og bearbeiding av empiri	22
3.5 Dataens kvalitet og etiske betraktninger	23
3.6 Metodiske utfordringer	24
4.0 Det politiske bilde	25
4.1 Forventninger	25
4.2 Situasjonen i dag	26
4.3 Få ut informasjon til målgruppen	28
5.0 Ingen vil flytte	31
5.1 Kommunens syn på planleggingen	31
5.2 Miljøet rundt	32
5.2.1 Hvor går grensen for et hjem?	32
5.4 Økonomi og tradisjon	33
5.5 Fremtidige utfordringer	34
6.0 Velferdsteknologi	37
6.1 Kan man generalisere de eldre?	37
6.2 Menneskelig kontakt	38
6.3 Hvor går grensen?	40
7.0 Diskusjon og konklusjon	43
Tabell 2: koder	43
7.1 Larvik som case-kommune	44
7.2 Relevante sosiale grupper	44
7.3 Politikken, snakker vi samme språk?	45
7.4 Utydlige grenser for hva et hjem egentlig er	46
7.5 Skeptiske til velferdsteknologi	47
7.6 Avslutning og veien videre	49
9.0 Litteraturliste	51

<i>Vedlegg 1: Intervjuguide- brukergroupe</i>	55
<i>Vedlegg 2: Intervjuguide- ekspertintervjuer</i>	57
<i>Vedlegg 3: Informasjonsskriv, brukergroupe</i>	58
<i>Vedlegg 4: Informasjonsskriv, ekspertintervjuer</i>	62

1.0 Oppgavens bakgrunn og tematikk

Vi står på starten av det som det norske samfunnet kaller "eldrebølgen". Det er bare 7 år til Norge for første gang kommer til å passere flere eldre enn unge i det norske samfunn. I det moderne velferdssamfunnet blir man ofte definert som "eldre" ved pensjonering eller ved alder 65 år (Strand, m.fl., 2023), og det er denne definisjonen jeg tar utgangspunkt i denne oppgaven. Norge er derfor avhengig av å finne gode løsninger for å møte denne "bølgen" på best mulig måte. Begrepet "eldrebølge" har i flere sammenhenger blitt problematisert fordi det ofte blir et slags stempel på de eldre som noe negativt. Negativt på den måten at det er en bølge som vil skylle over landet og medføre høyere skatter, lavere velferdsnivå og høyere pensjonsalder (Røse, 2021). Regjeringen, som skal få hjelp av kommunene til gjennomføringen, har laget en plan hvor et av hjelpemidlene er bolig.

Under min praksisperiode i Husbanken opparbeidet jeg meg en bedre forståelse av boligsosiale utfordringer i Norge. Gjennom mine deltidsjobber som pleieassistent har jeg fått sett på nært hold eldre som har vært innlagt på korttidsavdelinger, og som selv ikke har et ønske om å bli sendt hjem. Noen av faktorene for dette er at de har store hus, de føler seg utrygg, noen er ensomme og andre føler de ikke får den hjelpen de trenger. Disse observasjonene har skapt en interesse for hvordan eldre planlegger sin alderdom, spesielt med tanke på bosituasjon. Det er få ting man kan planlegge med tanke på helse og andre fysiske faktorer, men en ting man kan planlegge er dette med bolig.

Formålet med denne oppgaven er derfor å undersøke hvordan eldre mennesker planlegger sin alderdom med hovedfokus på bolig og deres bosituasjon. Oppgaven bruker Larvik kommune som en case-kommune, og videre i oppgaven vil de "eldre" og "informantene" være personer i aldersgruppen 64-80 år bosatt i Larvik. De første avsnittene er en presentasjon av statistikk, tidligere forskning og bakgrunnsinformasjon. Det er i tillegg presentert to ulike STS-perspektiver: teknologisk fiks og SCOT-teorien, for å få en dypere forståelse av hva denne oppgaven handler om. Ved å bruke de teoretiske rammeverkene håper jeg på å skaffe en bedre forståelse av eldreomsorgens hovedpersoner, nemlig de eldre, sine synspunkter rundt bolig, og hva boligen egentlig betyr for dem.

"Å bli gammel er det mest uventede som skjer med et menneske"

– Leo Trotskij (Ordtak, u.å.)

1.1 Statistikk over "eldrebølgen"

På hvilken bakgrunn blir det kalt "eldrebølgen"? Norge står i dag på starten av det som blir omtalt som "eldrebølgen", og i dette delkapittelet presenteres det nasjonal statistikk som skal vise hvordan denne "bølgen" er for øyeblikket, i tillegg til hvordan den eventuelt kan utvikle seg. Statistisk sentralbyrå (SSB) forventer at i løpet av 2030 vil det for første gang være flere eldre enn barn i Norge. Den nasjonale befolkningsframskrivningen viser samtidig at i 2060 vil hver femte person være over 70 år, sammenlignet med dagens én av åtte. På samme tid vil antallet over 80 år tredobles, og antallet over 90 år nærmest femdobles før 2060 (Gleditsch, 2020).

SSB melder at per dags dato mangler Norge rundt 7000 sykepleiere og med dagens utvikling vil dette tallet stige til nærmere 30 000 i 2035 (Hoksrud & Wold, 2023). Ikke bare er det mangel på helsepersonell som vil bli et problem i tiden fremover, men også

plass på sykehjem og omsorgsboliger med bemanning. I årene 2015-2021 ble det 3134 færre sykehjemsplasser for eldre over 80 år. På samme tid ble det 631 mindre plasser for samme aldersgruppe i omsorgsboliger med bemanning (Ruud, 2022). Disse tallene er en viktig bakgrunnsinformasjon som viser hvor aktuelt denne oppgavens problemformulering er, og at Norge er nødt til å finne gode løsninger for å møte det kommende samfunnet, spesielt gruppen som defineres som eldre.

Når det kommer til bosituasjon viser statistikken at blant personer som er 80 år og eldre bor de fleste i privat husholdning, ca 210 000 mennesker, mens 16 000 bor i omsorgsbolig eller sykehjem. Samme statistikk viser at over halvparten av disse er aleneboende, og ensomhet er noe som rapporteres hyppig. Hele 4 av 10 over 80 år er ensomme, og nesten halvparten av de som bor alene, eller har svekket helse, plages av ensomhet. Det er tidligere blitt forsket på at ensomhet kan forsterke fysiske og psykiske plager (Helse- og omsorgsdepartementet, u.å.). Til tross for at det er relativt høye tall innenfor de som bor på omsorgsbolig eller sykehjem, viser statistikken at i 2022 var det 743 personer som bodde i eget hjem i påvente av langtidsplass (Helsedirektoratet, 2022)³. Et langtidsopphold defineres ofte som et opphold uten sluttdato hvor pasientens helsetilstand og behov for helse- og omsorgstjenester gjør det lite sannsynlig at vedkommende kan flytte hjem eller få tilbud om lavere grad av helse- og omsorgstjenester (Forskrift om rett til langtidsopphold i sykehjem, 2017, §3).

1.2 Regjeringens ønske om å bo hjemme

I 2021 passerte Norge én million pensjonister. Det er tilnærmet litt i underkant av 1/3 av Norges befolkning som da ikke er i fulltidsarbeid/arbeid i det hele tatt. Helse- og omsorgsminister, Ingvild Kjerkol, legger frem at det er like viktig at hver enkelt tar ansvar for egen alderdom som det er at samfunnet omstiller seg. En av tingene hun trekker frem er behovet for å planlegge fremtidig bosituasjon, deriblant se hvordan man kan tilpasse egen bolig for å gjøre den mer aldersvennlig. Kjerkol mener det er viktig at de eldre tar stilling til bosituasjon før eventuelt behovet oppstår (Helse- og omsorgsdepartementet, 2022)¹. I denne oppgaven blir Kjerkol en representasjon av Norges politikk med tanke på helse- og omsorg, på bakgrunn av at helse- og omsorgsministeren har ansvar for politikken knyttet til sykehus, legemiddelområdet, kommunale helse- og omsorgstjenester, rus og psykisk helsevern og folkehelsepolitikken (Helse- og omsorgsdepartementet, u.å.)².

Kjerkol legger frem at de største utfordringene ligger foran oss, og at det er viktig at man ser helheten i pleie- og omsorgstilbud- ikke bare antall sykehjemsplasser. Hun trekker frem viktigheten av at kommunene bygger ut sitt hjemmebaserte tilbud, i tillegg til å utvide sykehjemskapasiteten (Ruud, 2022). For å oppsummere ønsker nåværende regjering at eldre skal bo trygt hjemme så lenge som mulig og heller motta helsehjelp der, likevel vil det være viktig å ha klart sykehjemsplasser hvis behovet melder seg.

Som et svar på de kommende utfordringene har regjeringen en plan om å legge frem en stortingsmelding i form av en reform kalt "bo trygt hjemme"-reformen i løpet av 2023. Denne reformen er en redegjørelse av regjeringens mål om at eldre skal få bo i egen bolig så lenge som mulig, dersom de kan og vil (Helse- og omsorgsdepartementet, 2022)². I følge Ruud (2022), vedrørende denne reformen har helse- og omsorgsministeren uttalt: *Vi må få på plass god omsorg på laveste nivå i omsorgstrappen slik at man får muligheten til å bo trygt hjemme ved hjelp av kompetent personell, faste ansikter å forholde seg til og teknologi.* Tidligere har det blitt

forsket på hvordan kommuner best burde planlegge for bolig og tjenester for eldre, og dette skal vi se nærmere på i neste kapittel.

1.3 NOVA rapport: Planer for et aldrende samfunn?

I 2014 kom Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) med en rapport skrevet etter et forskningsprosjekt finansiert av Husbanken som handler om planleggingen av eldrebølgen med tanke på bolig og tjenestetilbud for de eldre i norske kommuner (Sørvoll et al., 2014, s. 3). Rapporten kartlegger tretti norske kommuner og deres planlegging av bolig- og tjenestetilbud for eldre inn mot år 2040.

Rapporten viser flere gode grunner til hvorfor kommunal boligpolitikk som ønsker å legge til rette for nye boligområder i sentrale områder kan være en bidragsyter til en mer effektiv eldreomsorg. For eksempel argumenteres det for at eldre og "godt voksne" som flytter til universelt utformede leilighetskomplekser med heis i sentrale områder vil kunne bidra til kortere reiseveier for de ansatte i hjemmetjenesten, samtidig som det kan redusere behovet for nye omsorgsboliger og sykehjemsplasser (Sørvoll et al., 2014, s. 10).

I tillegg kan man lese i rapporten hvordan kommunene i utvalget begrunner sin eldreomsorg som handler om en kombinasjon av ideologi, økonomi og behov/preferanser. Kommunene selv foretrekker omsorgsbolig og hjemmetjeneste ovenfor sykehjem. Det blir argumentert med at det er mer kostnadseffektivt, i tillegg til å være i samsvar med eldres egne ønsker og idealet om "aktiv omsorg" (Sørvoll et al., 2014, s. 138).

Rapporten konkluderer med at boligplanleggingen for eldre er et politikkområde med uforløst potensial. Det argumenteres for at i de fleste kommuner er ikke boligplanlegging for eldre et prioritert område i praksis (Sørvoll et al., 2014, s. 139). Det blir trukket frem at mange eldre ønsker å bo i sentrale områder hvor man bor på et plan, men dette blir i flere mindre kommuner stoppet fordi boligprisene ikke er høye nok. Rapporten trekker derfor frem et ønske om en mellomkategori hvor det blir dannet boliger som er tiltenkt friske over 50 år. Argumentet for dette er at det kun er de sykeste og eldste som får tilbud om omsorgsbolig (Sørvoll et al., 2014, s. 141) - slik vi senere kan se i eksemplet fra Larvik kommune i samtale med boligkontoret.

Til tross for at denne rapporten begynner å bli av en litt eldre årgang, er det en god indikasjon på hvordan planlegging og gjennomføring tar tid med tanke på eldreomsorg, spesielt med tanke på bosituasjon. Mye av de samme poengene som blir nevnt i denne rapporten er fremdeles fellesnevnerne i argumenter vi vil møte senere i denne oppgaven.

1.4 Velferdsteknologi

Innføringen av velferdsteknologi er noe som de siste årene har kontinuerlig fått en større og større plass innenfor helse- og omsorgssektoren i Norge. Ikke bare følger det samfunnsutviklingen innenfor digitalisering, men teknologien er et hjelpemiddel for et mer effektivt og økonomisk system, da spesielt innenfor eldreomsorgen. En gevinstrapport gitt ut av Helsedirektoratet viser at det nasjonale velferdsteknologiprogrammet gir resultater, og at flere kommuner som har deltatt har oppnådd økt omsorgskapasitet (Helsedirektoratet, 2022)². Siden 2014 har nasjonalt Velferdsteknologiprogram foregått. Det skulle i utgangspunktet sluttet i 2020, men er nå blitt utvidet til 2024. Det overordnede samfunnsmålet til programmet er at

velferdsteknologi og digital hjemmeoppfølging bidrar til god helse og mestring i befolkningen og bærekraftig samfunnsutvikling (Helsedirektoratet, 2022)⁴.

Jeg skal videre definere to sentrale definisjoner innenfor velferdsteknologi som det er tatt utgangspunkt i under denne oppgaven. Helsedirektoratet definerer velferdsteknologi som *"teknologisk assistanse som bidrar til økt trygghet, sikkerhet, sosial deltakelse, mobilitet og fysisk og kulturell aktivitet, og styrker den enkeltes evne til å klare seg selv i hverdagen til tross for sykdom og sosial, psykisk eller fysisk nedsatt funksjonsevne. Velferdsteknologi kan også fungere som teknologisk støtte til pårørende og ellers bidra til å forbedre tilgjengelighet, ressursutnyttelse og kvalitet på tjenestetilbudet."* (Helsedirektoratet, 2022)¹.

Direktoratet for e-helse definerer velferdsteknologi som *"en fellesbetegnelse på tekniske installasjoner og løsninger som kan bedre den enkeltes evne til å klare seg selv i egen bolig, og bidra til å sikre livskvalitet og verdighet for forbrukeren"* (Direktoratet for e-helse & Kompetansebroen, 2021). Begge disse definisjonene viser til en teknologisk artefakt som skal hjelpe forbrukeren i hverdagen ved å gjøre hverdagslige mål tilgjengelige til tross for nedsatt helse, og dermed føre til en bedre livskvalitet.

Velferdsteknologi er et hjelpemiddel som skal åpne for at eldre skal kunne bo lenger hjemme under trygge og gode forhold. Disse teknologiske løsningene er forventet i mange tilfeller å forebygge behov for innleggelse og tjenester i institusjon (Værnesregionen, 2013). Velferdsteknologi og et ønske om at eldre skal bo lenger hjemme går ofte hånd i hånd, da velferdsteknologi skal være et hjelpemiddel på veien til å realisere dette. Et eksempel er Værnesregionen som i sitt prosjekt har prøvd teknologier som: sporing med GPS, helsesensorer, trygghetsalarm, fallsensor, bevegelsessensor, døralarm, temperatursensor, vannsensor og sengesensor (Værnesregionen, 2013).

Når teknologi skal tas i bruk, er utforming, tilgjengelighet og estetikk en viktig faktor for hvordan teknologien blir brukt. Kunnskapssenteret, her presentert av Hoffmann (2010), legger frem viktigheten av utformingen av velferdsteknologi. Det legges press på viktigheten mellom estetikk, etikk og menneskelige faktorer. Det vil si at teknologien skal virke både håndterbare og "vennlige", men også gode og riktige i den konteksten den skal brukes. Det holder ikke med at intensjonen for teknologien er god, for eksempel legger Hoffman til at teknologier brukt i hjemmet må virke "hjemmelige" (Hoffmann, 2010, s. 25)

Ask og Søråa (2021) har forsket på innføringen av velferdsteknologi og spørsmålet om hvordan eldre kan bo lenger i eget hjem. Norge har valgt å møte eldrebølgen ved å satse stort på teknologi for å oppnå målet ved at eldre mennesker skal kunne bo hjemme så lenge som mulig. Til tross for at velferdsteknologi er sentrert mye rundt velvære, er det også et viktig økonomisk aspekt ved innføringen av slik teknologi. Dette bunner i at en sykehjemsplass er mye mer kostbar enn tilsyn fra hjemmesykepleie. På bakgrunn av dette er teknologi som hjelper eldre å bo lenger hjemme av stor interesse for samfunnet. Dette handler ikke bare om de økonomiske aspektene, men også at man ser fra tidligere forskning at eldre har vist en stor interesse for å bli boende hjemme så lenge som mulig (Ask & Søråa, 2021, s. 126).

I Ask og Søråa (2021, s. 120-121) sin bok viser de til et eksempel fra en film kalt "Robot og Frank", hvor pensjonerte Frank med begynnende demens får valget av sine pårørende

om enten skaffe seg en sosial robot eller dra på sykehjem. Valget faller så på å skaffe seg en robot og relativt fort blir Frank satt på et strengt sunnhetsregime. Eksempelet fra filmen viser et vanskelig spenn mellom generasjonene og hvordan teknologi i noen tilfeller kan dekke noen typer omsorgsoppgaver, mens andre oppgaver burde være forbeholdt mennesker. Filmen problematiserer at roboten har vanskelig for å gi omsorg, og at noen mennesker får følelsen av å bli kontrollert i regime av en robot. Disse faktorene er noe vi skal se nærmere på senere i analysen.

I hovedsak handler velferdsteknologi om å bruke teknologi for å gjøre livet til forbrukeren lettere og bedre gjennom oppnåelsen av trygghet, mestring og trivsel. Dette har vi sett tidligere i definisjonen fra Helsedirektoratet og E-helse. Samtidig legger Ask og Søraa (2021, s. 123) frem at det også er en endring i måten tjenester blir utformet på, med andre ord hvordan omsorg ytes. De argumenterer også for at våre verdensforståelser og verdier er en viktig bidragsyter til hvordan teknologi utformes, og dermed vil velferdsteknologi være et uttrykk for hvordan samfunnet tenker på helse.

Det er lagt frem at velferdsteknologi er uten tvil knyttet til eldrebølgen i Norge. Det er dermed et svar på den aldrende befolkningen samt en presset helsesektor (Ask & Søraa, 2021, s. 124). En annen som også har problematisert teknologi som et svar på et samfunnsproblem er Anna Kirah ved Oslo Met. Kirah legger frem at teknologi kan være en velsignelse, samtidig som en forbannelse ved at teknologi ofte ikke tar høyde for de menneskelige behovene for å bli sett, hørt og forstått. Hun argumenterer for at man lett kan tenke at teknologi løser alle problemer, samtidig glemmer man ofte at de skaper andre (Sund, 2019).

1.5 Bolig og Larvik kommune

Både omsorgsbolig og sykehjem er type boliger som er forbeholdt mennesker som har helsetilstander som gjør at de trenger tilretteleggelse. Begrepet "omsorgsbolig" ble innført i 1994 i sammenheng med en ny statlig låne- og tilskuddsordning i regi av Husbanken. En omsorgsbolig er definert som en bolig som er tilpasset orienterings- og bevegelsehemmede og fysisk tilrettelagt slik at beboere etter behov skal kunne motta heldøgns pleie og omsorg. Sosial- og helsedepartementet legger vekt på at omsorgsboliger ikke må sees i sammenheng med lovregulerte botilbud som sykehjem eller bolig med heldøgns omsorg (Sosial- og helsedepartementet et al., 1997, s. 2).

I Norge blir det brukt ca. 80 milliarder kroner i året for å pusse opp private hjem. Likevel er dette i liten grad tilpasninger for en fremtidig livssituasjon med for eksempel større helseutfordringer, mindre bevegelse og behov for omsorgstjenester. KS legger frem at hvordan boligen er utformet er en viktig brikke for å leve et selvstendig liv. Det er også av betydning hvor boligen ligger med tanke på sosialt fellesskap, tilgang til naturopplevelser, tjenester, butikker og kollektivsystem. Aldersvennlige boliger er ikke synonymt med å være spesialtilpassede boliger for eldre, men heller boliger som er brukbare og passer for alle aldre (Gamme, 2020).

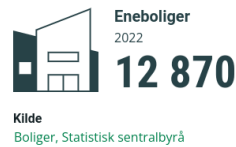
Larvik kommune er brukt som case-eksempel på bakgrunn av at det er en "typisk" norsk kommune med mye natur, i tillegg til at kommunen ser en hyppig økning i antall eldre. På bakgrunn av dette blir denne kommunen relevant for oppgavens problemformulering.

Larvik kommune ligger i Vestfold og Telemark med 48 246 innbyggere målt i 4. kvartal av 2022. Omkring 30 % er i alderen 60-84 år. SSB befolkningsframskrivninger forventer at Larvik kommune i 2030 skal ha 49 190 mennesker boende i kommunen, og i 2050 vil

dette tallet passere 51 611. Av disse er det 12 870 mennesker som bor i enebolig. I eksempelet som er vist fra SSB er ikke rekkehus, tomannsboliger osv inkludert i statistikken (SSB, u.å.).

Larvik kommune har et areal på 812 km², hvor omkring 33 km² er sjø. Rundt 680 km² er satt av til landskap, natur og friluftsliv, som vil si at det resterende arealet er utbygd. 82% av Larvik kommune sine innbyggere bor i tettsteder¹. Med andre ord er det store friluftssarealer i Larvik, som gjør at noen avstander er store og det er mye natur rundt tettstedene.

Bolig

1.6 STS masteroppgave og problemstilling

Denne oppgaven er skrevet som avsluttende oppgave i prosjekt/-arbeidslivsrettet (ALMA) masterløp i STS (studier av kunnskap, teknologi og samfunn). En del av dette masterløpet var min praksisperiode i Husbanken avdeling Midt-Norge høsten 2022. Gjennom denne perioden fikk jeg et større innblikk i relevante problemområder innad i bedriften, hvor et av de var boligsituasjon med tanke på et aldrende samfunn. STS som fagområdet gir en kompetanse for å se samspill mellom teknologi, vitenskap, innovasjon, kultur og samfunnsutvikling (NTNU, u.å.), og det er dette samspillet som vil være relevant i dette FoU-arbeidet. Husbanken jobber i stor grad med det som defineres som boligsosialt arbeid, dette handler både om å skaffe boliger til vanskeligstilte på boligmarkedet, i tillegg til å styrke den enkeltes mulighet til å mestre boforholdet. En av gruppene som blir definert som vanskeligstilte på boligmarkedet er personer eller familier som bor i uegnet bolig eller bomiljø².

Denne oppgaven er bygget på statistikk og informasjon om politikk som skal sørge for at eldre mennesker ikke blir boende i uegnet bolig på en tid i livet som kan ha fysiske/psykiske utfordringer. Det er likevel mitt argument at hvis en slik planlegging og tilrettelegging skal fullføres på best mulig måte er det essensielt at de eldre blir inkludert og hørt. Denne oppgaven ønsker derfor å belyse de eldres tanker rundt planleggingen av alderdom med tanke på bolig, og hvordan velferdsteknologi kan spille en rolle for dette. Med dette sagt er problemstillingen for denne oppgaven:

Hvordan planlegger eldre for sin alderdom med tanke på bosituasjon? Hvilke faktorer påvirker denne planleggingen/ ikke planleggingen og hvilken rolle spiller velferdsteknologi?

Denne problemstillingen er laget på bakgrunn av temaets aktualitet både for samfunnet og for Husbanken. Problemformuleringen er med intensjon gjort fleksibel slik at den ikke skal lukke nye temaer og inntrykk som den kvalitative metoden vil tilby (Thagaard, 2018, s. 47). I og med denne oppgaven tar for seg perspektivet til de eldre, og hvordan de planlegger sin livssituasjon med tanke på bolig, er det viktig for oppgaven og ha en åpen problemstilling.

¹ Larvik kommune (2022). *Kommuneplanens arealdel 2021-2033*. https://www.larvik.kommune.no/media/qplptxm4/vedlegg-4_planbeskrivelse-2.pdf

² Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2014). *Bolig for velferd: Nasjonal strategi for boligsosialt arbeid (2014-2020)*. Regjeringen. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kmd/boby/nasjonal_strategi_boligsosialt_arbeid.pdf

2.0 Teori

"Den overdrevne troen på teknologiens endringskraft fortrenger behovet for politiske løsninger som virker sammen med teknologien, og vi ender opp med i større grad å bale med effekter enn med årsak- å behandle symptomer istedenfor sykdom" (Ask & Søråa, 2021, s. 31).

2.1 Teknologisk fiks

Som nevnt tidligere i denne teksten, står omsorgssektoren fremfor store utfordringer i tiden som kommer. En av løsningene som nasjonale myndigheter har kommet med er velferdsteknologi som et hjelpemiddel med tanke på at eldre skal kunne bo lenger hjemme (Visma, u.å.). Ask og Søråa (2021) understreker viktigheten av å være oppmerksomme når ny teknologi foreslås som løsninger på komplekse samfunnsproblemer sett i sammenheng med begrepet teknologisk fiks (s. 29). Teknologisk fiks er et begrep som stammer fra fysikeren Alvin Weinberg som i stedet for å tro at løsningen alltid er nye teknologier, heller spurte seg spørsmålet om det er noen problemer som ikke kan eller bør fikses med nye teknologi (Ask & Søråa, 2021, s. 30).

Teknologisk fiks er et perspektiv som legger fokus på at når teknologi blir svaret på et problem, kan det få flere negative konsekvenser. Ask og Søråa (2021) nevner for eksempel at det forenkler komplekse situasjoner, pulveriserer politisk ansvar, fortrenger politiske løsninger og individualiserer problemer. Begrepet viser til en kritikk om at samfunnsproblemer ikke kan løses ved kun teknologi, og det anerkjenner at innføringen av ny teknologi som en løsning på et problem kan ofte føre til andre og nye problemer man ikke forutså (s. 30).

Det er argumentert for at begrepet teknologisk fiks er overalt, og blir brukt i alle sammenhenger av kommentarer av teknologi. Det er Lisa Rosner (2004) som legger fram at på grunn av begrepets flittige bruk er det vanskelig å definere. Direkte oversatt ville teknologisk fiks henvist til en fiks skapt av teknologi, men det er ikke slik begrepet blir brukt i dag. Derimot er det nesten det motsatte, hvor det ofte heller er brukt til å beskrive en rask løsning av teknologi på et problem som ofte lager flere problemer enn det løser (Rosner, 2004, s. 1).

Sett i lys av problemstillingen vil det være relevant å undersøke hvorvidt velferdsteknologi brukes som en teknologisk fiks. Dette fordi teknologien ønsker å bidra til en bedre og mer effektiv eldreomsorg. På samme tid har det tidligere vært argumentert for at teknologi har vanskelig for å ta hensyn til flere av de menneskelige behovene som å bli sett, hørt og forstått (Sund, 2019).

2.2 The Social Construction of Technology (SCOT)

Et problem med forestillinger knyttet til teknologisk fiks er at man ikke tar hensyn til hvordan teknologier faktisk blir implementert og tatt i bruk. Teknologi eksisterer ikke i et vakuum. Det blir laget av noen med en tiltenkt intensjon og blir tatt i bruk av en brukergruppe som definerer hvordan teknologien faktisk blir brukt. Den sosiale konstruksjonen av teknologi (SCOT) beskriver teknologiske artefakter ved å fokusere på meningen relevante sosiale grupper gir dem. Trevor J. Pinch og Wiebe E. Bijker (2012, s. 40) argumenterer for at den sosiokulturelle og politiske situasjonen til de sosiale gruppene former deres normer og verdier, som dermed gir mening til forskjellige

teknologier og artefakter i samfunnet. For min oppgave vil det være relevant å se på de relevante sosiale gruppene hovedtemaene innehar. Jeg vil argumentere for at dette vil være politikken, som kommer i uttrykk av kommune og helse- og omsorgsminister Ingvild Kjerkol, i tillegg til brukergruppen, altså personer som faller under kategorien "eldrebølgen". På denne måten vil SCOT-teorien være relevant for å skape en bedre forståelse for uenighetene som oppstår i et slikt politisk forløp. Med dette ønsker jeg å presentere de mest relevante begrepene fra SCOT.

Et av de mest sentrale begrepene i Pinch og Bijker (2012, s. 22-23) sin SCOT-teori er *relevante sosiale grupper*. Denne gruppen mennesker er de som avgjør om problemene til en artefakt er relevant eller ikke, og tillegger artefakten meninger og tilstedeværelse i deres hverdag. Med dette spiller de relevante sosiale gruppene en svært viktig rolle i utviklingen og innføringen av nye teknologier.

En relevant sosial gruppe defineres av at alle medlemmer av en viss sosial gruppe deler de samme meningene om en spesifikk artefakt. Når man bruker SCOT-teorien og skal se om den sosiale gruppen er relevant, må man reflektere om artefakten har noe som helst mening for alle medlemmene i den sosiale gruppen som skal undersøkes. Noen ganger må man også ta hensyn til mindre åpenbare grupper når man skal undersøke slike kontroverser, for eksempel ikke-brukere av en teknologi (Pinch & Bijker, 2012, s. 23). Når man har definert de sosiale relevante gruppene kan man beskrive disse i mer detalj. Her vil det være nyttig med for eksempel økonomi, yrke osv. for å styrke beskrivelsene. Pinch og Bijker (2012, s. 28) legger frem at dette er viktig for å skape en bedre forståelse av funksjonen artefakten vil ha for den sosiale gruppen, og uten disse vil det være nesten umulig å gi noe som helst forklaring på utviklingsprosessen.

Uenighetene oppstår gjerne når de relevante sosiale gruppene tenker eller tolker artefakter forskjellig, i SCOT kalles dette *fortolkningsmessig fleksibilitet* (Pinch & Bijker, 2012, s. 34). Med andre ord handler fortolkningsmessig fleksibilitet om hvordan en relevant sosial gruppe ser på og tar i bruk/ikke tar i bruk en artefakt på grunn av deres tidligere erfaringer og tanker.

Når uenighetene oppstår har Pinch & Bijker (2012) redegjort for hvordan man stabilisere en artefakt på to måter: *retorisk lukking* og *lukking ved redefinerings av problem*. *Retorisk lukking* handler om at for å lukke en teknologisk kontrovers er det ikke nødvendig å løse problemet, men heller å overbevise de relevante sosiale gruppene at problemet er løst (s. 37). Her kan for eksempel reklame være et godt virkemiddel. Lukking ved redefinerings av problemet handler i hovedsak om å sette lys på et annet problem slik at de relevante sosiale gruppene ser bort fra hovedproblemet, og heller legger fokus på et nytt problem (Pinch & Bijker, 2012, s. 39).

I denne oppgaven er perspektivet relevant fordi de eldre selv er en relevant sosial gruppe, selv om deres egne tolkninger av velferdsteknologi og deres egen bosituasjon sjelden blir tatt opp når løsninger til "eldrebølgen" diskuteres. I lys av SCOT og i relasjon til problemstillingen blir det relevant å spørre om, og i så fall hvilken slags lukking av forhandlinger rundt den materielle utformingen av eldres bosituasjon og teknologibruk har funnet sted og hvordan eldre som brukergruppe har bidratt til lukkingen.

3.0 Metode

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for mine metodiske valg gjennom denne forskningsperioden. Dette kapittelet vil starte med en introduksjon av det sentrale i mitt metodevalg for å kunne besvare problemstillingen, etterfulgt av en diskusjon av forskningsetikk og kvaliteten på datamaterialet.

3.1 Arbeidspraksis i bedrift

Hele denne oppgaven ble formet etter min praksisperiode i Husbanken avdeling Midt-Norge. Her fikk jeg et unikt innsyn i mange av problemstillingene som angår det norske boligmarkedet. Husbanken har et samfunnsoppdrag om å forebygge at mennesker blir vanskeligstilte på boligmarkedet, og bidra til at de kan få seg bolig og beholde den. Husbanken står for viktige økonomiske virkemidler som bostøtte, tilskudd og lån. Samtidig støtter de kommuner, frivillig sektor, byggsektor og andre, gjennom å utvikle kunnskap og kompetanse når det kommer til boligspørsmål i Norge (Husbanken, u.å.).

Min praksisperiode var høsten 2022, fra uke 37-40, og bestod av møter om forskjellige temaer som opptok tid i arbeidet til ansatte i Husbanken. Det var i et av disse møtene min interesse for eldre og deres boligsituasjon ble vekket. Min første informant ble dermed rekruttert gjennom Husbanken, og hjelp til å sette fokusområdet ble også diskutert og løst i denne perioden.

3.2 Valg av metode og problemstilling

Temaet omhandler eldre og deres bosituasjon, og er noe som er høyst samfunnsaktuelt og som påvirker samfunnet vi lever i. På bakgrunn av dette ble det mest aktuelt å bruke en kvalitativ metode med intervju for å få en dypere innsikt i denne oppgavens problemstilling. Ved hjelp av kvalitativ metode mener Thagaard (2018, s. 11) at man kan studere livet fra innsiden og rette oppmerksomheten mot hvordan vi lever livet vårt. Hovedforskjellen mellom kvalitativ og kvantitativ forskning er i kvalitativ forskning søker undersøkelsen en forståelse av sosiale fenomener ved å fremheve prosesser og meninger som ikke kan måles i kvantitet eller frekvens. Kvantitativ metode søker konkrete tall som viser en mer generalitet, og har en større distanse mellom forskeren og personer som deltar i forskningen (Thagaard, 2018, s. 15-16).

Denne forskningen søker å belyse begrunnelser og refleksjoner rundt eldre mennesker og deres bosituasjon, og på bakgrunn av problemstillingens utforming vil ikke en kvantitativ metode vise til meningene denne oppgaven søker å belyse. I tillegg, er problemstillingen formulert nokså fleksibel for at informantene skal kunne fortelle fritt og ta inn temaer de selv synes er viktig. Dette hadde ikke vært mulig å fange opp ved en kvantitativ metode.

3.3 Intervju som metode

Intervju ble viktig for denne oppgavens problemformulering og formål på bakgrunn av Thagaard (2018, s. 89) sin begrunnelse av at intervju gir utfyllende kunnskaper om hvordan personer opplever sin livssituasjon, og det skaper en bredere forståelse av hvilke synspunkter og perspektiver informantene har av de temaene oppgaven bunner i. Hovedmetoden i denne oppgaven ble semi-strukturerte dybdeintervju med 7 hovedinformanter, i tillegg til 2 ekspertintervjuer. Som Thagaard (2018) har formulert var formålet med intervjuene å skaffe fylldig og omfattende kunnskap om hvordan

informantene opplever sin livssituasjon, og hvilke synspunkter og perspektiver de har på temaene denne oppgaven skal handle om (s. 89). Intervjuene i denne prosessen ledet til hvordan denne oppgaven skulle bygges opp, og hvilke temaer som ble mest relevant å analysere senere.

Før intervjuene hadde jeg fastsatt de temaene jeg ønsket svar på: nåværende bolig, fremtidig bolig, eldrepolitikk og velferdsteknologi. Samtidig ble rekkefølgen og eventuelle ekstra spørsmål lagt til underveis. Ekspertintervjuene var en god pekepinn på hvilke spørsmål som var mest relevant per dags dato. Spørsmålene var likevel bevisst åpne, for at det skulle bli en god samtale mellom intervjuer og informant. Intervjuene ble derfor en blanding av de temaene jeg synes var viktig, men også temaer informantene ønsket å dele og dermed karakteriseres dette som en delvis strukturert tilnærming (Thagaard, 2018, s. 19). Jeg valgte en slik tilnærming på bakgrunn av at informantene skulle kunne fortelle fritt og føle det var en flytende samtale, og ikke føle på at det verken var en presset situasjon eller at de skulle føle de ikke kunne si alt de ønsket. Til tross for denne tankegangen var det likevel en tydelig asymmetrisk relasjon hvor jeg som intervjuer var den som drev intervjuet fremover (Thagaard, 2018, s. 91). Dette var et bevisst valg, slik at mine hovedspørsmål skulle bli besvart.

3.3.1 Intervjuguide og gjennomføring av intervju

I forberedelsene til intervjuene ble det laget en intervjuguide og gjennomført test-intervjuer. Thagaard (2018, s. 94) fremhever viktigheten av at den beste opplæringen til intervjusituasjoner er gjennom egen praksis. I og med at jeg ikke har gjennomført mange kvalitative intervjuer før, var det viktig for meg å prøve dette ut i testintervjuer. Her fikk jeg hjelp av klassekamerater og familie ved at jeg gjennomførte intervjuet slik jeg hadde tenkt, og dermed fikk tilbakemeldinger. Dette ga en god pekepinn på hvordan jeg burde forholde meg til intervjusituasjonen, og noen gode råd på veien til å oppnå best mulig intervjusituasjon. På samme tid var det under de "ekte" intervjuene jeg tok størst lærdom fra. Gjennom transkriberingen, som ble gjort etter hvert intervju, fikk jeg en klarere indikasjon på hvordan jeg kunne forbedre meg til neste intervju.

Intervjuguiden har tatt utgangspunkt i Rubin & Rubin (2012, sitert i Thagaard, 2018, s. 95) sin "elv-med-sidestrømmer-modell". Denne modellen har en struktur hvor elven representerer de sentrale temaene som intervjuene skal handle om, og sidestrømmene er en representasjon av temaer som blir tatt opp underveis. For eksempel var ikke transport en del av den opprinnelige intervjuguiden, men etter hvert som intervjuene ble gjort så jeg at det var en viktig del av hvordan noen av informantene definerte sin bolig.

De fleste av intervjuene, med unntak av to, ble gjennomført ved hjelp av det digitale hjelpemiddelet "Teams". Samfunnsforskerne Savage og Burrows har hevdet at digitale plattformer har endret fundamentet til forskning for alltid, spesielt når det kommer til innsamling av data (Tjønndal & Fylling, 2021, s. 11). Tjønndal & Fylling (2021, s. 14) skiller mellom to hovedtyper av digitale forskningsmetoder: internett og sosiale medier som primærdata eller sekundærdata, hvor digitale intervjuer inngår i den første kategorien. På bakgrunn av geografisk avstand, tid og ressurser ble det mest hensiktsmessig å utføre de fleste av intervjuene på en digital plattform, og dermed ble internett en del av mine primærdata.

Gjennomføringen av intervjuene på nett førte til både fordeler og ulemper. Fordelene var tidsbesparelsen på grunn av geografisk avstand, og lite/ingen reise for å gjennomføre intervjuene. Likevel, var det en forskjell mellom de fysiske og de digitale intervjuene: intervjusituasjonen ble mer reell ved bruk av Teams, imens de fysiske virket mer avslappet. Under de fysiske intervjuene var det i større grad andre samtaler enn kun intervjuetemaene, og en mer avslappet stemning. I tillegg var det noen problemer med nettverksforbindelsen under noen av intervjuene, noe som skapte en dårligere flyt. Dette kommer av at et par av informantene bodde på steder hvor det var ustabil nettværk, og dermed hadde innvirkning på flyten i intervjuet. Dette ble likevel løst ved hjelp av litt tålmodighet og at det var behov for å gjenta hva man allerede har sagt. En annen bemerkning som ble gjort under de fysiske intervjuene som skilte seg fra de digitale var kroppsspråk. Det var lettere under de fysiske intervjuene å lese kroppsspråk da man sitter ovenfor hverandre og for det meste oppnår øyekontakt.

Et av intervjuene ble gjennomført i par, altså med to informanter. Disse informantene bor sammen og var i samme rom når intervjuet skulle starte. Det var kvinnen som i hovedsak svarte på de fleste spørsmålene, og hvis det var noe mer å fortelle bidro mannen. Det ble kun gjennomført et intervju i par da jeg så det var lettere å skaffe mer omfattende informasjon når informantene pratet alene.

3.3.2 Rekruttering

For å gjennomføre intervjuene var det viktig å finne informanter som var villige til å stille til intervju. Det var et poeng at informantene skulle ha de samme egenskapene så svarene kunne sammenlignes og de kunne bli sett på som en samlet gruppe. Jeg valgte derfor at informantene måtte være i aldersspennet 64-80 år, ikke bo alene og bo i Larvik kommune. Jeg tok da kontakt med to jeg hadde kjennskap til fra tidligere, informerte dem om prosjektet og deretter ga de meg navn på andre jeg kunne ta kontakt med. Det ble derfor brukt snøballmetoden på store deler av rekrutteringen. Thagaard (2018, s. 56) tar opp et problem med denne metoden om at man da ofte kan få et utvalg bestående av personer innenfor samme nettværk eller miljø. Det så jeg tendenser av under min rekruttering. Den første gruppen informanter ble hentet ved at de aller første informantene tok kontakt med naboer og mennesker i nærmiljøet. For å unngå problemene Thagaard (2018) trekker frem ble den siste gruppen informanter rekruttert i andre nærmiljøer ved hjelp av personer som ikke passet kriteriene. Dette førte til en endring av nettværket rundt informantene. Det var en forskjell mellom den første og den andre gruppen jeg rekrutterte, ved at den første som ble rekruttert var i samme nettværk i tillegg til å bo i samme geografiske område innad i Larvik. Når endringen av nettværk ble gjort kom jeg i kontakt med andre mennesker som var litt mer spredt rundt i Larvik kommune.

Et av de etiske betraktningene man skal ta når det gjelder snøballmetoden er problemstillingen Andrews og Vassenden (2007, sitert i Thagaard, 2018, s. 57) legger frem med at alle som deltar i et forskningsprosjekt skal gi informert samtykke. Dette kan bli problematisk hvis informantene hadde gitt meg navn og kontaktinformasjon uten at personen var informert om det. Likevel valgte jeg å løse det på samme måte som Andrews og Vassenden nevner, ved at min kontaktperson først tok kontakt og fikk samtykke, og dermed opprettet jeg kontakt.

3.3.3 Utvalg

Før jeg startet utvelgelsen av informanter hadde jeg satt noen egenskaper som jeg ønsket at informantene skulle inneha. Det ble gjennomført en strategisk utvelgning (Thagaard, 2018, s. 54). For min oppgave var det strategisk at informantene hadde egenskapene: 70-80 år og bo i Larvik med en partner. Det var også viktig for meg at informantene var i noenlunde god form, og ikke var avhengig av helsehjelp for øyeblikket. Det har også vært et poeng at det skal være en kjønnsbalanse i informantene, og dermed ble hovedgruppen av informanter bestående av 4 kvinner og 4 menn. Utvalgets størrelse gjør at det ikke er godt nok grunnlag for å argumentere for en kjønnsmessig forskjell i svarene. Jeg velger derfor ikke å generalisere faktorene i empirien som noe som har sammenheng med informantenes kjønn.

	Informant 1	Informant 2	Informant 3	Informant 4	Informant 5	Informant 6	Informant 7
<i>Kjønn</i>	Kvinne	Mann	Par (mann og kvinne)	Kvinne (Gift med I2)	Mann	Kvinne (Gift med I7)	Mann
<i>Alder</i>	64 år	76 år	73 (kvinne) og 75 (mann)	75 år	77 år	76 år	79 år
<i>Profesjon</i>	Lærer	Sjøkaptein	Kvinne: "kone kjerring" i mange år, så jobbet på polet. Mann: bonde og drosjesjåfør	Helsevesen	Militær, befalskole. Jobbet i militæret i 35 år	Kontorjobb	Bygningsingeniør
<i>Sivilstatus</i>	Bor med mann	Bor med kone	Bor sammen	Bor med ektemann	Bor med kone	Bor med ektemann, to sønner i nærheten	Bor med kone
<i>Geografi</i>	Sentralt	Utenfor by	Sentralt	Utenfor by	Utenfor by	Utenfor by	Utenfor by
<i>Nåværende bolig</i>	Gammelt hus, stor hage, to etasjer	Avhengig av trapper. 2,5 etasje. Store uteområder	Mye trapper inne og ute. Store flater	Avhengig av trapper. 2,5 etasje. Store uteområder	Hovedhus på gård. Flere etasjer, alle nødvendigheter på 1 etasje.	Husbandhus med litt utvidelse. 1 etasje.	Alt på en flate.
<i>Tilpasninger på nåværende bolig</i>	Nei	Modernisert, men ikke med tanke på alderdom	Nei	Kun vedlikehold	Ikke nødvendig, svigerfar bygde hus mtp. aldring	Lagt inn varmepumpe	Nei

Tabell 1: Informasjon om informant

3.4 Koding og bearbeiding av empiri

I kvalitativ forskning legger Thagaard (2019, s. 28) frem at begrepet datainnsamling ikke er beskrivende. Dette er på bakgrunn av at informasjonen man søker ikke er noe som ligger klart for å innhente. Det som heller skjer er at vi "utvikler" data i sammenheng med den forståelsen vi har om temaet vi undersøker, og i samarbeid med deltakerne i felten (Thagaard, 2018, s. 45).

Under alle intervjuene ble det brukt lydopptak som senere ble transkribert. Materialet fra lydopptaket ble skrevet ordrett ned, slik at transkripsjonen skulle gi det nøyaktige bildet av hva informantene hadde fortalt. Problemstillingen i denne oppgaven er med intensjon holdt fleksibel, og før arbeidet startet var både teori og analyse noe jeg ønsket skulle bli skapt i løpet av intervjuprosessen. Derfor har dette datamaterialet blitt bearbeidet ved hjelp av Kathy Charmaz (2006) sin Grounded Theory. Charmaz (2006, s. 2) forklarer teorien enkelt ved at det består av metoder som er systematiske, likevel fleksible i den forstand at det kvalitative materialet lager grunnlaget for teorien og analysen, i stedet for motsatt. Teorien prøver å lære hva som oppstår i forskningsmiljøer og hvordan informantenes liv egentlig er, og det er nettopp informantenes liv, tanker og meninger denne oppgaven ønsker å belyse.

Intervjuene i denne oppgaven skaffet grunnlaget for hvilke tilnærming som passet best i forhold til datamaterialet med tanke på teori og videre analyse. Jeg valgte teorien SCOT og begrepet teknologisk fiks etter at intervjuene var gjennomført da empirien var gode eksempler på det teoretiske rammeverket. Før jeg kodet materialet satte jeg meg grundig inn i deltakernes erfaringer og hva de egentlig ønsket å formidle gjennom samtalene, slik Corbin og Strauss (2015, sitert i Thagaard, 2018, s. 153) anbefaler. For å oppsummere materialet som var innhentet gjennom intervjuene, kodet jeg dataene. Her delte jeg inn i kodene:

1. Oppsøke informasjon i kommunen
2. Ønske om å flytte
3. Hvilke faktorer påvirker dette
4. Velferdsteknologi

Dette var temaer som gikk igjen i alle intervjuene, og kodene ble derfor opprettet med en induktiv tilnærming for å skape et konsentrert uttrykk for deltakernes erfaringer og handlinger (Thagaard, 2018, s. 153). Kodene vil være en viktig bidragsyter til å besvare problemformuleringen, og et virkemiddel for å sammenfatte mye informasjon og gjøre den oversiktlig.

3.5 Dataens kvalitet og etiske betraktninger

Det er viktig under forskning å følge etiske retningslinjer slik at alle involverte, i dette tilfellet forsker og informanter, skal ha en best mulig opplevelse av forskningsprosjektet og at ingen skal komme til skade på bakgrunn av deltakelse. I og med at denne oppgaven søker å belyse informantenes meninger og følelser om egen livssituasjon, har det vært viktig for meg å ta hensyn til de etiske betraktningene dette forskningsprosjektet følger med seg. Thagaard (2018, s. 22) presenterer 3 etiske retningslinjer: informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser av å delta i forskningsprosjekter.

For at informantene skulle kunne gi et informert samtykke ble det utviklet et informasjonsskriv som redegjorde for oppgavens forskningsfelt, formål, tilgang til informasjon og hvordan resultatene ville bli brukt (Thagaard, 2018, s. 23). I starten av hvert intervju spurte jeg informantene om de hadde noen spørsmål angående oppgaven, og dermed om de ga sitt samtykke for å være en del av prosjektet. I tillegg informerte jeg informantene om at det er frivillig å delta, og dermed også mulighet til å trekke seg uansett tidspunkt og årsak.

I løpet av intervjuene innhentet jeg mye personlig informasjon, for eksempel bosted og deres tanker i forhold til eldreomsorgen. Mye av tilbakemeldingene var kritiske, og derfor var det viktig for prosjektet at informantene ble anonymisert. Dette ble også informantene fortalt om før intervjuene startet, noe som kan ha en påvirkning på hvor åpne informantene valgte å være. Det at oppgaven tar for seg informantenes privatliv gjør at det blir et etisk hensyn at de skal beskyttes. Den samme betraktningen ble gjort i forhold til ekspertintervjuene da de snakker om sin arbeidsplass i en kommune. Det er derfor valgt å si hvilke sektor de jobber innenfor men ikke hvilke stilling de har. Denne masteroppgaven vil bli publisert på NTNU sine hjemmesider, i tillegg til å bli delt med Husbanken, og derfor har anonymisering vært en viktig del av konfidensialiteten til oppgaven. Informantene har fått tall som et hjelpemiddel for å anonymisere.

Empirien i denne oppgaven viser til en uenighet mellom de eldre og offentlige instanser, slik som kommune og regjering. Det er et grunnprinsipp innenfor kvalitativ forskning at det ikke skal være negative konsekvenser i ettertid for deltakerne (Thagaard, 2018, s. 26). I analysen er det tatt utgangspunkt i informantenes forståelse av deres situasjon, men tolkninger og presentasjon av resultater er det undertegnede som står for (Thagaard, 2018, s. 147). Direkte utsagn og oppsummeringer av transkripsjonene er brukt for at informantenes perspektiver skal stå på egne ben. Informantene har blitt fortalt om hvilke masterløp denne oppgaven inngår i, men det er ikke å regne med at de teoretiske rammeverkene er noe informantene har kjennskap til. Det er et kjent fenomen at informanter noen ganger ikke kjenner seg igjen i den analytiske delen forskeren gjør. Dette mener Thagaard (2018, s. 147) at det ikke finnes noen gode løsninger til.

I tillegg, da problemstillingen ble utformet, var det en etisk betraktning at sykehistorie skulle unnlates. Både med tanke på søknadsprosessen for prosjektet, ressurser og tid, men også med hensyn til informantene selv. Dette med baktanke av Thagaard sitt poeng med at det kan være utfordrende for personer som er i en belastende situasjon å delta i forskningsprosjekt (Thagaard, 2018, s. 60).

Denne oppgaven kan ikke generaliseres for hele samfunnet, da utvalget i denne oppgaven ikke er representativt for eldre mennesker i Norge. En svakhet ved denne forskningen er at hovedvekten av informantene bor på utsiden av byen. Det vil si at flere av disse informantene ikke er en del av Larvik kommune sine 82% som bor i tettsteder³, og dermed er de en del av en annen gruppe enn folk flest. Samtidig, har ikke denne oppgaven søkt å generalisere, men heller finne forskjellige faktorer som kan være en påvirkning på hvordan eldre mennesker planlegger sin alderdom med tanke på bolig. Denne oppgaven kan derfor bli sett på som en åpning på et dypere innblikk i brukerperspektivet til eldre når det kommer til alderdom og bolig.

3.6 Metodiske utfordringer

Denne oppgaven har møtt noen metodiske utfordringer, særlig med tanke på at de fleste av intervjuene ble gjennomført på nett. For noen av informantene var bruken av "Teams" nytt, og derfor ble det brukt en god del tid på telefon for å forklare informantene hvordan man fikk dette til å fungere på egen pc. Dette tok en del tid, men det var en utfordring jeg var forberedt på at kunne komme. Derfor satte jeg alltid av ekstra tid hvis informantene trengte min bistand. Som nevnt tidligere, spilte også kvaliteten på nettverksforbindelse i noen av intervjuene inn.

En annen utfordring var å oppnå første kontakt med informantene. I og med jeg har brukt snøballmetoden, fikk jeg i flere tilfeller bare oppgitt telefonnummer eller e-post for å skape kontakt. Mye tid gikk derfor til å vente på svar. Dette kunne vært løst lettere hvis muligheten var der til å ta kontakt fysisk.

Når det kommer til metodiske utfordringer har jeg reflektert mye rundt om intervjuarenaen har hatt innvirkning på hvor mye informantene har valgt å åpne seg. Som nevnt tidligere, merket jeg en annen type stemning på de fysiske intervjuene i forhold til de digitale. Dette kan ha sammenheng med at flere av informantene var på en arena de har lite kjennskap til, og dette i seg selv kan ha skapt en mer stresset situasjon.

³ Larvik kommune (2022). *Kommuneplanens arealdel 2021-2033*. https://www.larvik.kommune.no/media/qplptxm4/vedlegg-4_planbeskrivelse-2.pdf

4.0 Det politiske bilde

I dette kapittelet skal vi ta for oss regjeringens politiske føringer omhandlende at eldre skal bo lenger hjemme og heller motta helsehjelp der hvis behovet melder seg. Dette vil bli sett i sammenheng med Eldres tanker og tolkninger om en slik boligpolitikk. Formålet med denne studien er å undersøke hvordan eldre planlegger sin alderdom i henhold til regjeringens og kommunens strategier, og hvilke tanker de har angående hjelpemidlene på denne veien. Dette kapittelet vil derfor ta utgangspunkt i det politiske bildet, før jeg i neste kapittel skal se nærmere på hvordan informantene, de eldre, planlegger sin alderdom med tanke på bolig og hva som påvirker denne planleggingen.

Som nevnt er det i løpet av 2023 planlagt at reformen "Bo trygt hjemme" skal fremlegges for det norske samfunnet. I all hovedsak skal reformen vise hvordan man best kan tilrettelegge for at eldre kan bo trygt hjemme så lenge som mulig (Ruud, 2023). Jeg spurte derfor informantene om hvilke tanker de har om å bli eldre og politikken som blir ført, deriblant at man skal bo hjemme lengst mulig og heller motta helsehjelp der. I lys av SCOT-teorien vil det i dette kapittelet handle om de sosiale relevante gruppene regjering, kommune og eldre. Det vil være et gjennomgående argument at disse gruppene ikke snakker sammen, og man kan se ulike fortolkninger både av teknologier og politikk, og med dette oppstår det en uenighet innenfor eldrepolitikken omhandlende bolig i Norge.

4.1 Forventninger

Under et intervju med representant for regjeringen, helse- og omsorgsminister Ingvild Kjerkol, legger hun frem at det er like viktig at hver enkelt tar ansvar for egen alderdom som det er for at samfunnet følger denne prosessen (Ruud, 2022). Senere i denne analysen skal jeg lage et bedre bilde på hvordan informantene planlegger og ønsker sin fremtidige alderdom med tanke på bolig. Først vil jeg vise til de forventningene informantene sitter med når det gjelder reformer som at man skal kunne bo lenger hjemme og heller motta helsehjelp der. Flere informanter viser til dette med ekstra hjelp som ikke angår helsehjelp, som for eksempel vaskehjelp, hjelp til måking og andre praktiske behov som følger ved å eie egen bolig. Dette kan vi se i eksempelet fra informant 1:

Nei jeg tenker jo, hjemmesykepleie som kan være aktuelt da på sikt. Og at man må hyre vaskehjelp, hagehjelp og de tingene. Jeg synes jo det er viktig at man skal kunne få den hjelpen man trenger. Om det er 1 gang i uken eller flere ganger om dagen, alt ettersom.

Slik tjenestebilde er i dag, er dette en ekstra kostnad for forbrukerne. På bakgrunn av dette er det noen av informantene som derfor ser det som økonomisk gunstig å heller skaffe seg en mindre leilighet for å slippe slike utgifter. Dette ser vi for eksempel fra informantpar 3:

... Og det har vi jo erfart fra tidligere foreldre også, at det finnes både natt og dag (hjemmetjeneste). Det går jo an å bo hjemme, hvis ikke man synes det blir for tungt. Men man må jo da betale for hjelp da. Fortsatt må man jo betale mye for å bo i et hus også, så hvis man fant seg en leilighet som var grei da. Tenker litt ute også, vi har jo en del ekstra hage og måking her.

I helse- og omsorgsministeren sitt utsagn om den fremtidige eldreomsorgen snakker hun om viktigheten av kompetent personell, faste ansikter å forholde seg til og teknologi (Ruud, 2022). Noen av forventningene som blir nevnt av informantene er viktigheten av dette med presisjon av tid, altså at hjelp kommer til avtalt tidspunkt og at det skal være en fast gruppe som betjener dem. På dette punktet snakker Kjerkol og de eldre samme språk, og forventningen ligger ikke bare hos forbrukeren, men også hos regjeringen. Likevel kan vi se i eksempelet fra informant 4 at prioriteringen av eldre ikke alltid matcher med forventningene:

Da er det veldig viktig for meg at det fungerer på den måten at hvis jeg får beskjed at jeg skal få hjelp på morgenen, er det viktig for meg at de kommer når de sier. At det fungerer, og vi kan oppnå det, slik at vårt liv her kan fungere. Det er veldig viktig, ja tid og de sier liksom "ja eldre det er ikke så viktig med de, de har ikke noe annet å gjøre", men det er veldig viktig med dagsrytme og at ting fungerer. Og da er det viktig at de kommer som avtalt på forhånd for at alt skal fungere.

I dagens eldreomsorg er det til tider en usikker grense for når behovet for mer helsehjelp hjemme er behov for eller om det er behov for en plass på institusjon. Flere av informantene tar opp dette med at politikken i seg selv er god, men at det absolutt går en grense for når politikken ikke er lønnsom. Flere viser til eksempler med familie og venner med lange ventelister og dårlig oppfølging av hjemmetjenesten. På bakgrunn av dette argumenterer flere av dem for at det kommer til et punkt hvor et slikt system som det snakkes om her ikke fungerer. Dette kan vi se i eksemplet fra informant 7:

Nei det fører rett og slett til utrygghet, også her dukker det kanskje opp behov om hjelp 3-4 ganger i døgnet. De dukker opp til alle døgnets tider, har veldig dårlig tid og det blir .. For det første så forfaller jo alt, både hus og leilighet, og hjem i det hele tatt. Og det er dette her med utrygghet, usikkerhet og ensomhet som da kommer inn i bildet. Som jeg synes da at det går en grense for hvor lenge en kan bo hjemme. Og den grensen har jeg på følelsen av at per dags dato blir den grensen overskredet. Det går for langt. Det er klart det at det er et ønske å bo lengst mulig i sitt eget hjem, men som sagt det går absolutt en grense.

Utsagnet til informant 7 viser godt til konsekvensene som ikke er tatt like godt hensyn til i det politiske bildet. Reformen som "bo trygt hjemme"-reformen kan anses som politikken forsøk på en retorisk lukking. Som nevnt tidligere, er det et gjennomgående argument at de relevante sosiale gruppene ikke snakker sammen. Dermed blir den retoriske lukkingen ikke ansett som vellykket, fordi flere av bekymringene gruppen eldre sitter med blir ikke ansett som løst.

4.2 Situasjonen i dag

Det er ingen tvil om at både politikken og forventningene i samfunnet ser bra ut på papiret. Med dette viser jeg til at både regjering og eldre ønsker at man skal bo hjemme så lenge som mulig. Slik vi kan se i eksempelet fra informant 5:

Nei jeg er tilhenger av det (prinsippet om å bo lengst mulig hjemme). Det er jo et prinsipp dette, og det er jo også økonomisk fornuftig. Da sparer jo i alle fall kommunen den husleia. Jeg er tilhenger av dette, og bo lengst mulig og motta da nødvendig pleie. Og spesielt når det går på det medisinske, sånn som det å dosere og gi sprøyter og sånt noe, og mye av det mener jeg at man kan få

hjemme like godt som man kan få det på en sykeseng på en institusjon. Så jeg er tilhenger av det, og at man heller setter pengene til en slik type tjeneste i stedet for en dyrere tjeneste på et sykehjem.

Politikken ønsker at eldre skal kunne bo hjemme så lenge de ønsker og heller motta helsehjelp der hvis behovet oppstår. Vi skal inneha kompetent personell og faste ansikter som skal betjene brukeren. På samme tid, viser statistikken noe helt annet. Som nevnt viser tall fra Helsedirektoratet (2022)³ at i 2022 var det 743 personer i Norge som bodde hjemme i påvente av en langtids plass på sykehjem. Annen statistikk viser en høy ensomhet blant eldre (Helse- og omsorgsdepartementet, u.å.). En ensomhet som meldes mye hyppigere enn det gjør blant unge mennesker i samme samfunn. Mangel på helsepersonell er allerede et samfunnsproblem, og prognosene fra SSB (Hoksrud & Wold, 2023) viser at dette bare vil øke med årene. Under intervjuene er det blitt uttrykt at det menes at eldreomsorgen i Norge er for dårlig. Dette kan vi se i eksempelet fra informant 6:

Du kan jo tenke deg hvis vi skal ha hjemmesykepleie for eksempel, eller folk som kommer og vasker og sånt. Det er såpass så langt fra de stedene de drar, tenk på all den tiden de bruker på å kjøre og hvor lite effektiv tid det blir. Svigermoren min, da hun var 90 år, da fikk hun en time i uka. Nei var det i uka? Det skal jeg ikke påstå. Men de gikk i alle fall ned fra 2 timer til 1 time, og det greiene der har jo ikke blitt noe bedre. Hun døde altså på slutten av -90, og jeg ser ikke at det har blitt noe bedre verken i Larvik kommune eller Østfold som jeg har hatt med å gjøre. Så eldreomsorgen i Norge er for dårlig, bare så enkelt er det.

I denne sammenheng vil jeg argumentere for at politikk og reformer som "bo trygt hjemme"-reformen, kan klassifiseres som et forsøk på en retorisk lukking. Allerede innen 7 år vil Norge for første gang passere flere eldre enn unge i samfunnet (Gleditsch, 2020). Dette vil si at det vil være flere pensjonister enn arbeidsdyktige i det norske samfunnet. En retorisk lukking kjennetegnes ved at problemet i seg selv ikke trenger å løses, men heller at man skal overbevise de sosiale relevante gruppene om at problemet er løst (Pinch & Bijker, 2012, s. 37). En slik reform er derfor et svar på at samfunnet ikke har kapasitet eller forsåvidt økonomi til at alle disse skal bli huset på sykehjem eller omsorgsboliger. I tillegg til slike tall har jeg snakket med informantene om dette. De fleste er tilhengere av en slik politikk, men ser likevel noen utfordringer med det. Den sosiale relevante gruppen eldre ser derfor ikke på problemet som løst, og lukkingen er derfor ikke vellykket. Til tross for at de fleste tenker at behovet for en sykehjems plass eller omsorgsbolig er langt frem, er det likevel noe som tenkes over blant informantene. De synes det er negativt at det finnes så lange ventelister for å få plass. Dette kan vi se fra informant nummer 6:

... Svigermor hun satte seg på en liste til leilighet nede på Furuheim, også da sier hun "er det ikke snart på tide at jeg får en leilighet, nå har jeg snart stått på liste i 5 år". Men det var ikke sånn det funka, det var bare de som var dårlig nok og hun var så dårlig når hun kom dit at det var ikke så lenge at hun klarte å bo i den leiligheten.

Eksemplet viser til at den retorisk lukking ikke er vellykket, i den forstand at svigermor til informanten har fått bodd hjemme så lenge som mulig. Nye problemer er videreført: det er lite plass på de institusjonene som er nødvendig når mennesker faktisk ikke lenger kan bo hjemme. Tanken på at eldre skal bo lenger hjemme og heller motta

helsehjelp der setter et viktig fokus på hvordan man skal få dette til, og at det tar ressurser. Dermed er det andre ting som kanskje ikke får like stort fokus, som for eksempel utbyggelse av flere omsorgsbolig og sykehjemsplasser. Det er likevel viktig å ha i bakhodet at utvidelse av sykehjemsplasser og omsorgsbolig må sees i sammenheng med at det er mangel på helsepersonell som kan drive disse plassene.

4.3 Få ut informasjon til målgruppen

Et av virkemidlene for å ha god og gjennomførbar politikk er informasjonsdistribusjon. Informasjon som kommer fra sosiale medier, aviser og andre typer media er en måte de relevante sosiale gruppene kan prøve å lukke sine kontroverser. Hjemmetjenesten i Larvik har en stolthet over hvordan Larvik kommune håndterte korona-pandemien. Dette er noe de mener man burde videreføre, og sette et fokus på egenberedskap overfor egen helse. Dette kan vi se i eksempelet her:

... Så det er også at man må ha et eget beredskap på helse, det hjelper ikke bare å ha vann i kjelleren og hermetikk. Men man også gjøre noen grep selv og for egen helse. Så er vi avhengig av at alle tar sitt eget ansvar, men så skal vi også som kommune absolutt hjelpe de som trenger det mest (Hjemmetjenesten).

Hjemmetjenesten forteller videre at de har mest fokus på bruken av sosiale medier som nettsider, Facebook, Instagram og avis. Her mener de selv at de må bli flinkere og få ut enda mer informasjon om hvilke muligheter som finnes. Boligkontoret på sin side nevner ikke så mye om sosiale medier, men heller bruken av brosjyrer som er blitt utlevert til blant annet tjenestekontoret og andre relevante steder i kommunen. Under koronaen tok de til tiltaket og satte en annonse i den lokale avisen.

Når jeg derimot snakker med informantene om de har kjennskap til forskjellige ordninger i kommunen som kommunens boligrådgivning og andre støtteordninger i forhold til bolig, er det gjennomgående at de fleste av informantene ikke har kjennskap til dette. Det er kun én av informantene som har noe kjennskap til dette, og det er informant 6:

Ja, litt så har jeg kjennskap til det. Og jeg har mye kjennskap til det å bli eldre og skulle bo i egen bolig...

Samtlige av informantene forteller at hvis de ønsket informasjon fra kommunen, hadde de alle ringt servicesenteret og bedt om veiledning derfra. Med bakgrunn i hva den ansatte fra hjemmetjenesten forteller, var et av spørsmålene om informantene brukte sosiale medier for å oppsøke kommunens informasjon. Her er svaret ganske klart: de fleste ville ikke brukt sosiale medier til å oppsøke informasjon og har heller ikke noe særlig kjennskap til kommunens sosiale medier. Flere har gode erfaringer med å ringe eller ha fysisk oppmøte på sentralbordet, og vil heller snakke med et menneske for å skaffe seg god informasjon. Den eneste som skiller seg ut fra dette er informant 7 som svarer på spørsmålet om sosiale medier:

Ja hvis jeg søkte informasjon, så er jo det en vei og gå. Det er klart det er.

Det kommer tydelig frem i ekspertintervjuene, både med boligkontoret og hjemmetjenesten, at begge institusjonene ønsker å formidle informasjonen de innehar til innbyggerne. Likevel treffer de ikke helt målgruppen. Som empirien viser er det lite som tyder på at de eldre ønsker å ta i bruk sosiale medier for å innhente informasjon fra

kommunen. Dette gjør at det er en mismatch i kommunikasjon, og det er dermed vanskeligere å løse uenighetene som oppstår.

5.0 Ingen vil flytte

I dette kapittelet undersøkes det nærmere hvordan informantene planlegger alderdommen med tanke på bolig, og hvilke faktorer som påvirker denne prosessen. Som KS har argumentert for er utformingen av boligen en viktig brikke for å leve et selvstendig liv. Samtidig viser tall at Norge i liten grad pusser opp i private hjem for fremtidige livssituasjoner (Gamme, 2020). Informantene i denne oppgaven opplyser at de i liten grad har gjort noen endringer i deres nåværende hjem med tanke på at man blir eldre, noe som stemmer med utsagnet fra KS. Derfor skal vi i dette kapittelet se nærmere på hva som påvirker dette, i tillegg til å få en forståelse av hvordan kommunen ser på planleggingen per dags dato og hvilke faktorer kommunen har inntrykk av påvirker planleggingen.

5.1 Kommunens syn på planleggingen

Gjennomgående for alle informantene i denne oppgaven er at ingen av dem ønsker å flytte fra nåværende bolig slik ting ser ut i dag. Under intervjuet med boligkontoret i Larvik kommune forteller de at søkerne for omsorgsbolig bare blir eldre og eldre når de først søker omsorgsbolig. Som nevnt tidligere er omsorgsbolig definert som en bolig som er tilpasset og fysisk tilrettelagt slik at personer med orienterings- og bevegelsehemming skal kunne få den hjelpen de trenger (Sosial- og helsedepartementet et al., 1997, s. 2). Boligkontoret forteller at de selv skulle ønske at søkerne kom på et tidligere tidspunkt, slik at brukeren har mulighet til å nyttiggjøre seg av mulighetene en omsorgsbolig egentlig gir. Denne trenden i sene søknader, gjør at søkerne for omsorgsbolig ofte egentlig er sykehjemskandidater, og dermed forsvinner hovedfundamentet til en omsorgsbolig om at denne skal være en mellomløsning.

.. per i dag så tror jeg nesten 80% av de som bor der (i omsorgsbolig) er på grensen av sykehjemskandidater. Men de får jo i påvente av sykehjem, de får jo ikke sykehjemsplasser for det er jo fullt, så må vi ta det i bruk da til det. Så vi skulle gjerne hatt folk til å søke litt tidligere, så de kan nyttiggjøre seg omsorgsboligen og det gode den har med seg, som en omsorgsbolig tilbyr da (Boligkontoret).

Boligkontoret trekker paralleller til policyen om at alle skal bo hjemme lengst mulig. De tenker dette er fint, men ser noen utfordringer med dette:

.. Men da kommer de, når de drar det så langt at, plutselig en dag så står de, og da er det liksom på dagen at det ikke fungerer lenger (Boligkontoret) .

En av hovedutfordringene med en slik policy tror boligkontoret ligger i at dette ofte fører til at de eldre sjeldnere planlegger for alderdommen med tanke på bolig. Dermed ser de eksempler på at flere går rett fra enebolig til å være i behov for sykehjemsplass. Som tallene viser, er dette problematisk når det allerede i dag er høye tall på mennesker som sitter i påvente av plass på institusjon (Helsedirektoratet, 2022)³. Når praksisen i dag fungerer som dette, omdefineres bruken av omsorgsbolig. Boligkontoret forteller jo, som nevnt tidligere, at en høy andel er sykehjemskandidater. En annen faktor boligkontoret drar frem som kan ha påvirkning på planleggingen er dette med kravene for en omsorgsbolig. I Larvik har de noe som kalles innskuddsboliger som vil si at man må kjøpe bolig med et visst beløp. Her forteller boligkontoret:

.. Når du har blitt så dårlig at du trenger et annet alternativ og du ikke får sykehjem, og du kanskje står på vent til sykehjems plass. Så har du ikke så veldig lyst til å ta opp et lån på to millioner for å kjøpe deg en omsorgsbolig. Så det er en kjempeutfordring. Det med å ha innskuddsboliger som omsorgsbolig. Og det er det her vi ønsker en yngre gruppe innså at de kan bo der i mange år og ha det bra der. Og vi har masse flotte sentre og masse flotte omsorgsboliger, men akkurat, det går jo litt i perioder, men det virker som at tendensen er at vi får færre og færre søkere på den type omsorgsboliger, også får vi flere og flere søkere til omsorgsbolig der det er bemanning, og der det er mye tilbud om oppfølging. De har et høyt oppfølgingsnivå og det er på grensen til sykehjems plass.

For å oppsummere trekker boligkontoret i Larvik frem at politikk som oppfordrer eldre til å bo hjemme så lenge som mulig og praksisen rundt omsorgsboliger kan ha innvirkning på planleggingen av bosituasjon med tanke på at man blir eldre. Informantene i denne oppgaven er mellom 64-80 år, og har uttrykt et ønske om å bli boende i nåværende bolig så lenge det er mulig. Det er flere faktorer som har blitt dratt frem i denne sammenheng, og jeg skal videre nå redegjøre for disse.

5.2 Miljøet rundt

Som nevnt tidligere har Larvik kommune store arealer av landskap, natur og friluftsliv, og til tross for at kommunen består av flere tettsteder er det landlige områder rundt. Det har vært gjennomgående i intervjuene at det er lite som tyder på at det er boligen i seg selv som er den avgjørende faktoren for hvorfor informantene ikke ønsker å flytte. Når jeg definerer "boligen i seg selv", tenker jeg da på boligens fire vegger og det som er på innsiden. Flere av informantene drar frem miljøet rundt som en viktig faktor. Her kan for eksempel utsikten de har i boligen være viktig, eller følelsen av plasseringen boligen gir. Informant 1 trakk for eksempel frem at hun følte hun bodde på landet, til tross for at de bor relativt sentralt. På bakgrunn av at flere av informantene er glad i friluftsliv og arbeid ute, gjør det at utearealet er viktig i en slik beslutning.

Det er argumentert for at en slik plassering av bolig gir informantene meningsfulle gjøremål i hverdagen. Slik vi kan se i eksempelet fra informant 4:

Jeg har ikke det altså (Et ønske om å flytte). Hvis jeg kan være som jeg er eller greie meg så lenge jeg kan hjemme. Vi leier altså .. Det kommer en mann og brøyter hvis det kommer snø, det kommer en mann å gruser helt inn til døra hvis det er glatt. Vi kjøper ved av en som nesten kommer å setter det inn for oss. Så vi leier hjelp til sånne ting vi ikke klarer selv nå. Ja, det er spesielle ting som gjør at jeg ikke ønsker å flytte. På mange måter er jeg villig til å flytte, men det som gjør at jeg synes det er så godt å være her er at hver dag har jeg noe å ta tak i. Det vil si noen utfordringer som jeg skal gjøre hver dag, om våren og sommeren er det mye å rusle med ute og det holder meg i form og jeg har mye glede av det. Jeg har veldig mye glede av det.

5.2.1 Hvor går grensen for et hjem?

Det empiriske datamaterialet viser til at det ikke er kun det som er innenfor fire vegger som utgjør et hjem for informantene. Det var derfor et poeng for meg å spørre informantene "hvis de måtte flytte, hva hadde vært viktig for at de skulle trives?". Det var ikke før jeg eksplisitt spurte informantene om hva boligen måtte inneholde at

informantene hadde ønsker om flere soverom, store kjøkken og lignende. Deres umiddelbare tanke var hva som befant seg rundt boligen.

Hovedvekten av informantene bor per dags dato utenfor sentrum, hvor det er lange avstander fra bolig til byliv. Derfor vektlegger de at de gjerne ville flyttet mer sentralt hvis de absolutt måtte. Dette innebærer ikke å bo midt i bykjernen, men heller ha korte avstander til nødvendigheter som butikk, lege og lignende institusjoner som er viktig i hverdagen. Dette argumenterer informant 4 følgende:

Hvis det er sånn at jeg ikke kan bo her, og ikke har bil og sånt. Så må jeg kunne komme meg fram til de tingene jeg trenger, som for eksempel å handle. Forhåpentligvis kan jeg handle selv. Og at det er muligheter for å være selvhjulpen der også. Det er veldig viktig. Det er noe med mestring, at du føler at du er sjef i eget liv. Det er feil å si, men at du mestrer dagen selv og det er jo veldig viktig.

Andre faktorer som er nevnt er lettstelte leiligheter, gjerne på bakkeplan, alternativt med heis. Med disse faktorene som er nevnt er det mitt argument at en bolig ikke er definert som husets fire vegger og det som er på innsiden. Det er tydelig at informantene legger vekt på det som befinner seg rundt, og dermed vil det være naturlig at grensen for et hjem er både boligen i seg selv og uteområder rundt. På bakgrunn av dette kan man også definere "hjemmet" som en teknologi, og med dette kan ulike fortolkninger oppstå.

Det er tydelig at regjeringens ønske innebærer at eldre skal kunne bo i mer bærekraftige boligløsninger for å møte en aldrende befolkning. Som man kan se fra artikkelen til KS (Gamme 2020), er det viktig for mennesker hvor boligen ligger for å kunne leve et selvstendig og godt liv. Dette kan man se en stor enighet med informantene i denne oppgaven.

5.4 Økonomi og tradisjon

Frem til nå har det vært mye fokus på boligen og dens plassering. Et annet aspekt som ble tatt opp når det kom til hvorfor ikke informantene ønsker å flytte handler om økonomi og tradisjon. Informant 2 tar opp det økonomiske aspektet ved den boligen de har:

Nei. Vi kan ikke få noe billigere sted å bo enn det jeg gjør.

Dette kan kanskje samsvare med flere. Flere har bodd i husene lenge og dermed nedbetalt store summer på lån. Informant 4, som er gift med informant 2, forteller at de tidlig prioriterte å gjøre eiendommen gjeldfri, slik at dette ikke var en bekymring for senere. Boligkontoret tar også opp dette med økonomi når det er snakk om bolig, nemlig fordi flere av omsorgsboligene i Larvik er det som kalles "innskuddsboliger". I praksis vil dette si at man må betale en andel selv for å kjøpe boligen. I Larvik er dette beløpet opp mot 2 millioner kroner. Boligkontoret forteller at siden søkerne for slike boliger søker så sent som de gjør, er flere avholdende til å ta opp så store beløp i lån så sent i livet.

Den eneste av informantene som har tenkt til å flytte er informant 5. Likevel er det ikke slik at han skal flytte langt. Informanten bor på en gård, og skal derfor flytte til et annet hus innenfor tunet mens sønnen skal ta over "hovedhuset":

Det er hensiktsmessig, det er det ene. Og det ligger ørlite grann tradisjon i det. Men det er ikke tradisjon som driver oss, men vi kan si at det er i samsvar med tidligere løsninger. Det har vært normalt på gårder at eldre generasjon når de avgir ansvar og eiendom til yngre, så flytter de til et tilgjengelig hus på samme eiendom. Og det så vi da vi kom hit og overtok gården i -92, så vi så at her er det en sånn mulighet. Og valgte å gjøre det (Informant 5).

Som informant 5 forteller finnes det en lang tradisjon innenfor gårdsbruk at boligen ofte går i generasjoner, og den eldre garde blir boende i et tilgjengelig hus på gården. Det er informantens kone sin familiegård. Informant 5 forteller videre at de begge (han og ektefellen) er nært knyttet til gården, husene og miljøet rundt. Både tradisjon og økonomi er aspekter som har lite med boligen i seg selv å gjøre, men som vi ser fra eksemplene her er disse prioritert av informantene.

5.5 Fremtidige utfordringer

Tallene fra KS, om at vi i Norge bruker liten andel av våre penger på oppussing til å tilrettelegge for fremtidige livssituasjoner (Gamme, 2020), kan tyde på at befolkningen i Norge planlegger i liten eller ingen grad for alderdommen med tanke på bolig. Dette står i kontrast med Kjerkol sin oppfordring om at det er viktig at befolkningen planlegger sin fremtidige bosituasjon, deriblant å tilpasse egen bolig. Samtlige av informantene i denne oppgaven oppgir at ingen av dem har tilpasset sin egen bolig med tanke på å bli eldre. De trekker derimot frem at de jobber kontinuerlig på boligen, men ikke med tanke på at man skal bo der når man blir eldre. I tillegg, er det slik at de fleste av informantene ikke har noe plan om å flytte til tross for at flere av dem bor i store hus med trapper og andre faktorer som kan være utfordringer hvis helsesituasjonen endrer seg.

Som jeg tidligere har vist til er det ikke bare boligen i seg selv som definerer hva informantene tenker på når vi snakker om deres bosituasjon. Derfor har temaet rundt transport vært viktig for informantene. Her ser man en tydelig forskjell mellom informantene som bor mer sentralt og de som ikke gjør det. Alle informantene som bor utenfor byen ser det nesten umulig å bo der de bor nå hvis de ikke har mulighet til å kjøre bil. Dette kan man se fra eksemplet fra informant 4:

Nei, det hadde blitt vanskelig. Det hadde blitt veldig vanskelig, jeg er veldig redd for sertifikatet mitt både helsemessig og ikke at jeg kommer utenfor noen ulykker eller noe. Siden da mister jeg sertifikatet og da er jeg veldig handicapet her jeg bor. Da er jeg avhengig av drosje eller at noen kjører meg. Det er ingen offentlig transport, verken til Larvik eller Sandefjord. Det går skolebuss klokka 07.30 om morgenen, det er det eneste. Det hadde blitt så tungvint uten, at det nesten hadde blitt umulig.

På den andre siden forteller informant 1 om den lette tilgjengeligheten til kollektivtransport og kort vei til nødvendige tjenester. Informantpar 3 forteller at de selv ikke vil være avhengig av bil så lenge de kan gå:

Nei. Her går det busser altså, helt til klokka blir 23-23.30 altså. Opp og ned.

Eksemplene rundt bruken av bil er også eksempler på at bolig er mer enn fire vegger, og må være lokalisert nært infrastruktur. Bil og buss kan i denne sammenheng bli sett på som et velferdstiltak som knytter boligen til infrastruktur og reduserer avstand. I neste

kapittel skal vi se nærmere på velferdsteknologi og om dette kan bli sett på en måte for å "fikse" hjemmet på?

6.0 Velferdsteknologi

Velferdsteknologi kan være et hjelpemiddel for det økende behovet for assistanse innenfor eldreomsorgen. I presentasjonen fra Værnesregionen (Værnesregionen, 2013) blir det argumentert for at slik teknologi åpner for at flere kan bo lenger i egen bolig. Velferdsteknologi kan bli en utvidelse av definisjonen av hva et hjem er i den forstand at hjelpemidlene kan bli en viktig bidragsyter for å fortsette å bo i boligen. Under mitt ekspertintervju med den ansatte i hjemmetjenesten i Larvik kommune spurte jeg om hvordan Larvik kommune opererer i forhold til velferdsteknologi. Her blir det fortalt at Larvik kommune har kommet ganske langt frem når det kommer til bruk av slike teknologier. Eksempler på teknologier de bruker er trygghetsalarm, GPS og digital hjemmeoppfølging. Nevnte teknologier er for brukere som både har hjemmetjenester og de som ikke har det. Sistnevnte gruppe har slik digital oppfølging som en erstatning for tradisjonell hjemmetjeneste, slik at man får oppfølging, men dette skjer digitalt. Ekspertintervjuer viser også til at Larvik kommune har et ønske og ambisjoner om å skaffe seg elektroniske dørlåser, slik at hjemmetjeneste slipper å gå rundt med nøkler.

Men hva er egentlig de eldres tanker når det kommer til implementeringen av omsorgsteknologi i tjenestetilbudet og som et hjelpemiddel for at mennesker skal kunne bo lengst mulig i egen bolig? Dette kapittelet skal for seg brukergruppene sine tanker, og hvilke faktorer som er viktig i dere vurderinger. I en slik sammenheng som dette vil det være relevant å se nærmere på regjeringens og kommunens ønske om at velferdsteknologi kan løse mange av de fremtidige problemene, og om dette kan bli kvalifisert som en teknologisk fiks.

6.1 Kan man generalisere de eldre?

Dette kapittelet vil ta for seg informantene sine tanker rundt dette med innføringen av velferdsteknologi, og hvorvidt de ser på seg selv og like aldre som en gruppe som har like forutsetninger for å mestre de eventuelle teknologiene. Flere av informantene uttrykker bekymring for at det er vanskelig å tilpasse slik teknologi for alle i denne aldersgruppen, på bakgrunn av at de har ulike forutsetninger når det kommer til helse og tidligere erfaringer med teknologi. Informant 6 forteller om en bekjent som hadde fått elektronisk dørlås, hvor hun skulle på besøk og de nesten ikke kom seg inn til vedkommende. Bakgrunnen for dette var at hun ikke skjønnte hvordan det fungerte, og informant 6 omtaler dette som "for avansert for henne".

En annen faktor som har blitt dratt frem av informantene er at det er yngre mennesker som sitter å lager disse teknologiene, men at disse menneskene ikke forstår hvordan alderdommen egentlig er. Dette kan vi se i eksemplet fra informant 6:

.. Atte du kommer til et stadie i livet hvor du ikke klarer å ta inn sånn informasjon, og kanskje selv om du har greid det så kan det også bli at du glemmer det. At ikke du greier å bruke det lenger. Og så skal du få det så seint i livet, og mennesker som aldri har brukt noe digitalt. Nei det er bare for meg helt latterlig. Det er mange som da tenker at "så negativ hun er", men for meg så er det realistisk...

Et slikt utsagn kan brukes som et eksempel på både teknologisk fiks og SCOT-teorien med tanke på at teknologisk fiks og SCOT viser dette utsagnet at teknologi ikke kan anses som vellykket før brukergruppen tar i bruk teknologien. Teknologisk fiks blir i denne sammenheng brukt fordi informantene viser til at de er skeptiske til innføringen

av teknologien. I STS-tradisjonen vil ingen teknologier bli ansett som vellykket så lenge den tiltenkte forbruker ikke tar i bruk teknologien. Slike teknologier kan ha en fortolkningsmessig fleksibilitet. Hvor de eldre vil bestemme hvilke bruksområder teknologien vil være aktuell, eller om de i det hele tatt vil ta i bruk teknologien som et hjelpemiddel. Blir teknologien for komplisert kan det som har vært tiltenkt som et hjelpemiddel heller bli ansett som en byrde. På denne måten fortolker de relevante sosiale gruppene teknologiene forskjellig, og den bidrar til å skape nye problemer for andre brukergrupper.

Noen av informantene drar frem at den aldersgruppen det er snakk om i denne oppgaven har store forskjeller når det kommer til bruken av teknologi. Dette vil si at noen er godt implementert i bruken av dette og noen har ingen kjennskap i det hele tatt. Derfor vil det i denne fortolkningen dele gruppen eldre i to: de som behersker teknologi og de som ikke gjør det. Det største problemet i en slik implementering vil være å få den sistnevnte gruppen til å oppnå en god nok forståelse og opplæring av teknologien til at det blir nyttig. Dette kan man se i eksempel fra informant 7:

Du vet folk som er 80-90 år i dag, og som har levd et langt arbeidsliv utenfor alt som heter teknologi. Det eneste de kan, er radio og fjernsyn, og så har de en telefon som de kan ringe med. Da begynner det å bli ganske krevende om en begynner å bruke mer avansert teknologi på sånne mennesker. Det ser man jo bare nå med aviser som går over til moderne. De andre må du lese på nett. Vi har ikke noe problem med det her, men jeg vet jo det er mange som har verken datamaskin eller nettbrett. Da blir det vanskelig. Det er mangel på kunnskap rett og slett, en er redd for å trykke feil.

6.2 Menneskelig kontakt

Teknologisk fiks kjennetegnes av at teknologi skal løse et problem, og ofte fører dette til nye problemstillinger. Som Ask og Søraa (2021, s. 124) legger frem er velferdsteknologi knyttet til eldrebølgen og var et svar på hvordan Norge skulle møte den aldrende befolkningen og mangel på helsepersonell. Det har også blitt tatt inn som et virkemiddel for at flere skal kunne bo lenger hjemme, og heller motta helsehjelp der hvis det er nødvendig. Derfor har det vært viktig for meg å snakke med informantene om hva de tenker selv om denne innføringen. Et av de nye problemene som blir tatt opp ved denne innføringen er menneskelig kontakt, eller mangelen på den.

Informant 4, som tidligere har jobbet i helsevesen, understreker hvor viktig det var når hun arbeidet med menneskelig kontakt. Hun stiller seg positiv til hjelpemidler som dostol, rullator, trygghetsalarm og lignende, men synes dette med overvåkning og mer omfattende teknologi tar vekk et viktig aspekt:

... Hvis jeg blir så elendig, da ønsker jeg heller å være på en institusjon hvis det er mulig. Da synes jeg det er tryggere, og da føler jeg meg ikke så alene. Er det lov å si?

Informant 5 understreker gjennom hele intervjuet at internett og digitale hjelpemidler blir brukt i alminnelighet, og han foretrekker heller å stå ovenfor et menneske hvis han trenger bistand til ting i livet:

Ja, det mener jeg jo var inne på det i sted når jeg var inne på det med kommunikasjon på nettet. Jeg håper jo at hvis jeg blir sengeliggende.. eller når

behovet for omsorg oppstår så håper jeg på i størst mulig grad å stå overfor et menneske. Jeg er klar over at dette innebærer noe for de som har ansvaret og skal lede dette i praksis kommunen, og at de tar i bruk alt mulig som kan spare mannskraft og kvinnekraft: det forstår jeg. Men jeg er litt redd for at dette også kan gå for langt. Man hører jo om fra Japan at man har pleieroboter, og jeg får jo veldig nesten frykt for det konseptet da. Selvfølgelig teknologi i den grad at vi kan mestre det, det er sikkert bra. Men det er ingen teknologi som erstatter et levende menneske tror jeg. Jeg tror det går noen grenser.

Dette eksemplet viser til at informanten er klar over hva dette vil innebære, og vedkommende forstår hvorfor innføringen skjer. Likevel, uttrykker han at en slik utvikling kan noen ganger gå for langt.

Informant 6 legger frem at opplæringen av eldre vil være krevende når det er flere som aldri har brukt digitale hjelpemidler. I tillegg vil det være en gruppe som har lært seg teknologi sent i livet, noe som kan gjøre at denne kunnskapen forsvinner først hvis hukommelsen blir dårligere. Hun tror selv hun har en fordel med at hun har jobbet tidligere på kontor, og har derfor måtte vende seg til ting i den perioden. Likevel trekker hun også frem viktigheten av dette med menneskelig kontakt:

Vet du hva? Det er nesten litt sånn som jeg ler litt av sånn som vi snakka om istad. Med at vi at det er jo funksjoner som forsvinner og når du blir eldre er det mennesker du trenger og du trenger ikke noe digitale duppeditter. Altså trygghetsalarm, er kjempekjekt det vil jeg si. Men jeg synes det går for langt med det digitale, og jeg vet ikke hvor langt Larvik kommune har tenkt til å gå. Men når de begynner med med roboter på eldre mennesker kan jeg ikke annet enn å riste på hodet. Nei altså, men unnskyld meg, men det er da ikke det folk trenger. De trenger menneskelig kontakt, så nei. Men altså trygghetsalarm, det burde nesten være en selvfølge.

Statistikken viser at ensomhet rapporteres oftere av eldre i samfunnet enn yngre. Ofte er det mennesker som bor alene eller har svekket helsetilstand (Helsedirektoratet)³. Når det er snakk om bruk av velferdsteknologi, vil det være naturlig at teknologien er innført på bakgrunn av endring i vedkommendes helse. Informant 7 trekker derfor frem dette med ensomhet og at kanskje velferdsteknologi kan forsterke følelsen med manglende menneskelig kontakt:

Nei, det vet jeg ikke (Grense for hva som kan være invaderende teknologi). Det kommer jo stadig ny teknologi på den siden her, med roboter og forskjellige ting. Som deler ut medisiner og hva som helst. Og da er vi enda lenger tilbake med det vi åpna med, dette med ensomhetsfølelse. Det er ikke så mye artig å sitte og prate med en robot hvis den i det hele tatt sier noe som helst. Så jeg sier det at hvis det liksom skal erstatte et besøk fra en hjemmesykepleier så synes jeg i veldig mange tilfeller at det må være en veldig dårlig løsning for mange mennesker. Fordi om det stikker en eller ei innom et par ganger om dagen så har du i alle fall et menneske som du kan møte. Og det spørs jo hvordan det er med det psykiske oppi her, om man klarer å følge med på dette her med medisiner og sånne ting. Det er jo viktig for de som er avhengig av det, og medisiner til rett tid.

Dette utsagnet kan dra paralleller til Ask og Søraa (2021) sitt eksempel om den sosiale roboten Tessa, som var en robot formet som en blomsterpotte og som skulle kommunisere beskjeder til primærbrukeren. Roboten vil være et godt virkemiddel til dagligdagse ting, og spesielt påminnelser til en person som for eksempel utvikler demens. Men som man så i eksemplet med filmen Robot og Frank som fikk en lignende type robot, er det vanskelig for roboten å gi omsorg til brukeren.

Store deler av informantene er svært skeptisk til bruken av velferdsteknologi, eller i alle fall den delen som handler om overvåkning. Likevel, var det en informant som skilte seg ut fra denne tankegangen. Informant 1 sier for eksempel om GPS bruken:

Ja, når man begynner å bli dement tenker du? Altså gi meg en GPS i stedet for å sette meg på et sykehjem altså. Ja, virkelig. Det synes jeg.

Jeg spør om hun heller ville brukt velferdsteknologi i stedet for å bli satt på hjem:

JA, absolutt. Den GPSen ville jeg tatt med glede.

Dette utsagnet viser at det er viktig å ikke generalisere de eldre. Som empirien viser, er det et stort skille mellom noen av informantene. De fleste helst vil helst stå overfor et menneske hvis de skulle trenge helsehjelp, men som vi ser i informant 1 ønsker hun mer omfattende teknologi hvis det kan bidra til at hun kan få bo hjemme.

6.3 Hvor går grensen?

Velferdsteknologi kan innbefatte mye. Det kan være alt fra trygghetsalarm til rullator til GPS eller medisineringsstøtte. Hjemmetjenesten i Larvik har et økt fokus på velferdsteknologi og digital hjemmeoppfølging. De skriver på sine nettsider at teknologi ikke skal erstatte de nødvendige tjenestene, men heller være et hjelpemiddel for økt trygghet (Larvik kommune, 2022). I løpet av intervjuene har jeg sett en gjennomgående tanke om at tradisjonelle hjelpemidler som dostol, rullator, trygghetsalarm osv er hjelpemidler som blir "godtatt" av brukergruppen. Kanskje dette kan sees i sammenheng med at dette er "eldre" teknologier som man kjenner til og som er mer implementert i samfunnet?

Det er gjennomgående for denne oppgaven at de fleste av informantene stiller seg kritiske til teknologi som omfatter mye overvåkning og helteknologiske løsninger. Noen har tidligere erfaringer som påvirker deres syn på slik teknologi, slik som informant 2:

Det hadde jeg syntes svært lite om. Jeg har erfaring fra sjøs, og vi begynte med en mann på vakt og hvis du ikke beveget deg innen 30 sekunder så gikk alarmen... Nei det blir for tvanglid. Vi skal ha privatlivetsfred.

På den andre siden, er informant 4 mer innstilt på at hvis dette er noe som er nødvendig er det sånn det må være:

Nei, jeg vil ta imot det jeg måtte trenge i situasjonen, og da blir jeg jo helt avhengig av det. Jeg må jo det. Det er situasjonen som avgjør det, og da må jeg være takknemlig for å kunne få den hjelpen jeg trenger med sånn tekniske ting. Og det er jo mange ting, det er alt fra rullator, rullestol, doforhøyer, det er mange ting man kan bli avhengig av og da må jeg være fornøyd med å kunne få det da.

En sammensetning av de tidligere kapitlene viser til en skepsis i forhold til generalisering og mangelen på menneskelig kontakt når det kommer til velferdsteknologi. De fleste av informantene ønsker å heller stå overfor et annet menneske hvis de skulle trenge helsehjelp, i motsetning til et teknologisk hjelpemiddel. Informant 5 begrunner dette med følgende:

Nei, det er det at da blir jeg mindre og mindre menneske. Jeg blir mer og mer et objekt, og til slutt blir det kanskje en maskin.

Det er i tillegg et gjennomgående poeng at de fleste av informantene har et inntrykk at teknologien har gått for langt. Her nevnes det for eksempel roboter og chipper. Mye av begrunnelsene for dette er privatliv og frihet. Det er også blitt tatt opp at unge mennesker som lager disse teknologiene ikke har en forståelse av hvordan det er å bli eldre og dermed blir det en "mismatch" mellom tanke og bruk. En slik uenighet kan sees i samsvar med Pinch & Bijker (2012) sin SCOT-teori og fortolkningsmessig fleksibilitet som er nevnt tidligere. Informant 1 mener i noen tilfeller at det kan gå for langt med digitale verktøy:

Det kan jo fort gå for langt på den fronten der med liksom chip her og der og melding her og der. Trygghetsalarm er jo viktig og bra hvis man starter å snuble og ramle. Så det er veldig kjekt.

7.0 Diskusjon og konklusjon

	Informant 1	Informant 2	Informant 3 (par)	Informant 4	Informant 5	Informant 6	Informant 7
Kode 1: Oppsøke informasjon i kommunen	Ringt servicesenter. Lite kjennskap til sosiale medier	Ringt sentralbordet. Ingen kjennskap til sosiale medier	Ringt kommunen for info. Ikke kjennskap til sosiale medier	Ville ringt for hjelp. Er ikke glad i å jobbe på nett.	Ringt hvis nødvendig. Har sosiale medier, men vil heller snakke med et menneske	Tatt kontakt med servicesenter. Litt kjennskap til sosiale medier	Ringt kommunen. Kunne brukt sosiale medier, men foretrekker ikke.
Kode 2: Ønske om å flytte?	Nei	Nei	Nei	Nei	Skal flytte innenfor tunet	Nei	Nei
Kode 3: Hvorfor/hvorfor ikke flytte?	Kan ikke forestille seg å bo i leilighet med mye folk rundt. Kort vei til tjenester, men føler likevel at hun bor landlig	Nei, kan ikke se for seg et billigere sted å bo. God plass	Bodd lenge på samme sted. Utsikt. Må skje noe spesielt for å flytte	Boligen gir henne noe å drive med hver dag. Gjeldfri hus	Hensiktsmessig, og litt tradisjon. Familiegård for kona	Må eventuelt dukke opp noe spesielt. Hvis ikke de kan kjøre bil må de flytte	Liker å holde på ute og jobbe, hjelper sønn med gård og skogsarbeid.
Kode 4: velferdsteknologi	Kan fort gå for langt. Vil heller ha hjelpemidler enn å bli satt på sykehjem	Trygghetsalarm kan bli problematisk pga avstand. Skal ha privatliv.	Viktig med privatliv. Grensa for invaderende teknologi er å bli overvåket	Ville tatt imot det hun måtte trenge i en situasjon. Men i stedet for å være overvåket ville hun vært på institusjon	Hvis han blir pleietrengende håper han at han i størst grad står overfor et menneske	“Nesten så jeg ler av hele opplegget”. Mener det kommer på et for sent tidspunkt, og det blir for komplisert for brukeren	Kan ikke generalisere. Tror teknologien kan gå for langt, og man bygger bare på ensomhetsfølelsen.

Tabell 2: koder

Tabell 2 viser oppgavens grunnleggende funn, som i dette kapittelet skal diskuteres videre.

Begrepet "eldrebølgen" viser til en samfunnsutfordring som til stadighet dekker Norges nyhetsbilde. Innen 7 år vil Norge for første gang passere flere eldre enn unge i samfunnet, og dette fører til noen utfordringer. På den andre siden er dette begrepet også en indikasjon på alle disse menneskene som har bygget opp den norske stat etter to verdenskriger. De er mennesker samfunnet prøver å skape gode løsninger for at de skal få et verdig liv i siste fase i livet. En av de foreslåtte løsningene på hvordan samfunnet best skal kunne håndtere denne utviklingen er fokus på bolig og hvordan eldre planlegger sin alderdom.

I dette kapitlet vil jeg svare på denne oppgavens problemstilling og overordnede forskerspørsmål i henhold til hvordan eldre planlegger sin alderdom med tanke på bosituasjon, og hvilken rolle velferdsteknologi spiller. Oppgaven har tatt for seg to teoretiske rammeverk: SCOT-teorien og teknologisk fiks, og disse vil være en stor del av det videre kapitlet. Dette er for å skape en tydeligere kobling enn tidligere presentert i analysen.

7.1 Larvik som case-kommune

I denne oppgaven er det kun informanter som er bosatt i Larvik-kommune. Jeg vil argumentere for at Larvik kommune er en typisk norsk kommune ved at de har økning i eldre og mindre økning i yngre. Dette gjør at informantene i denne oppgaven blir referert til som "eldre". Det er et generaliserende begrep, som indikerer at jeg viser til en stor gruppe. Jeg vil understreke at på bakgrunn av at denne oppgaven baserer seg på et kvalitativt utvalg, er det ikke min intensjon å påstå at alle i gitt aldersgruppe vil kjenne seg igjen i dette. Likevel, vil det nok være flere likheter og kunnskaper man kan finne i materialet som er presentert. Det er også viktig å ha i bakhodet at hovedvekten av informantene i denne oppgaven bor på utsiden av tettstedene i Larvik, og dermed vil jeg påstå at funnene i denne oppgaven vil være relevant for forståelsen av denne gruppen som forventes å vokse i fremtiden.

7.2 Relevante sosiale grupper

Denne oppgaven har tatt for seg representanter fra tre relevante sosiale grupper: regjering, kommune og eldre. Som Pinch og Bijker (2012, s. 22) legger frem er det sosiale grupper som avgjør om utfordringene til et objekt er relevant eller ikke. I denne oppgaven blir eldreomsorgen, da med hovedfokus på bolig, det relevante objektet. Eldreomsorgen har en mening og tilstedeværelse for alle de relevante gruppene som er nevnt. Regjering, til stede i denne oppgaven gjennom representative utsagn fra Helse- og omsorgsminister Ingvild Kjerkol. Her ble det tydelig at regjeringen tar ansvar overfor sine innbyggere ved å skape en trygg og verdig eldreomsorg. Det neste leddet i en slik prosess vil være kommunene. Dette på bakgrunn av at regjeringen og politikken må fordele ansvar slik at politikken blir gjennomført. Det siste leddet vil være forbrukergruppen, altså disse menneskene politikken, teknologien og tiltakene de ovennevnte gruppene vil innføre i den sistnevnte gruppens liv. Denne gruppen refereres til som eldre i denne oppgaven.

Som oppgaven har vist er det en enighet mellom de relevante sosiale gruppene at både politikken og eldre ønsker å bo hjemme så lenge som mulig. Problemet er gjennomføringen. Det er her uenighetene kommer inn: eldre er skeptiske til omfattende bruk av velferdsteknologi, flere er skeptiske til hvor langt man skal strekke politikken om å bo hjemme så lenge som mulig og linjene for hva som egentlig er et hjem, flyttes

stadig. Disse tre punktene vil være utgangspunktet for videre diskusjon for å svare på den overordnede problemformuleringen.

7.3 Politikken, snakker vi samme språk?

Kapittel 4: Det politiske bildet viser hvordan informantene i denne oppgaven og den planlagte reformen, "bo trygt hjemme"-reformen, deler samme ønske om å bo hjemme så lenge som mulig og heller motta helsehjelp der. Likevel, ser vi en uenighet i gjennomføringen av den nevnte politikken, som for eksempel "bo trygt hjemme"-reformen. Som vi kan se fra empirien ligger det forventninger til at de eldre skal bli tilbudt hjelp om nødvendig, og viktigheten av faste tidspunkter og en fast gruppe som betjener dem hvis behovet oppstår. Det vi samtidig ser er at flere føler på at grensen for en slik type politikk overskrides. Gjennom analysen har det blitt argumentert for at reformer som "bo trygt hjemme"-reformen kan sees på som en retorisk lukking i den forstand at regjeringen tilbyr dette som en løsning på eldrebølgen. Problemet vi ser er at lukkingen ikke er vellykket da den igjen blir åpnet med nye problemstillinger som: Hvor går grensen for en slik politikk? Informantene viser også til eksempler på lange ventelister, lange avstander mellom boligene og dårlig oppfølging av hjemmetjenesten. Dette tilsier at problemet ikke er løst, i tillegg til at det har videreført nye problemstillinger.

Hele kapittel 4 viser til at politikken ikke møter de standardene de lover. Dermed skapes en skeptisisme i brukergruppen. Det at brukergruppen er skeptiske kan sees i sammenheng med de nevnte problemene tatt opp i tidligere avsnitt. I tillegg har informasjonsdistribusjon blitt problematisert. Gjennom denne oppgaven har det vært et poeng at kommunen ikke møter informantene på dette punktet. Dette bunner i at informantene viser til en preferanse for at de heller vil snakke med et menneske hvis de oppsøker hjelp og er lite/ikke kjent med kommunens sosiale medier. Dette er et punkt som vil være viktig for videre arbeid, da informasjon er viktig for sosiale relevante grupper for å oppnå en enighet og trygghet.

De fleste av informantene forventer å få god hjelp og korte ventetider hvis de eventuelt skulle være nødt til å trenge helsehjelp på et tidspunkt. Samtidig er informantene klar over at det ikke er slik det er i dag og kan bli utfordrende i fremtiden. Jeg mener at planen med at eldre må begynne å planlegge sin alderdom og regjeringen legger mer til rette for at dette kan skje, er bare en start på veien. Mye av problemene bunner i andre politiske problemer som for eksempel hvordan skal man unngå underbemanning i helsesektoren?

Jeg argumenterer for at reformer som "bo trygt hjemme"-reformen er et forsøk på en retorisk lukking. Som statistikken viser er det per dags dato ikke mulighet for at alle som trenger helsehjelp blir boende på sykehjem eller omsorgsboliger, og derfor har løsningen vært at man heller skal oppfordre til at man skal bo lengst mulig hjemme og heller motta helsehjelp der. Dette blir presentert som en løsning på problemet, men som man kan se fra denne oppgavens empiri er ikke den relevante sosiale gruppen, eldre, enige med gjennomføringen av det. De er skeptiske til hvordan det skal gå med tanke på lange ventelister, lange avstander mellom boligene og lite helsepersonell. Dette er en løsning som behandler symptomene i stedet for årsakene. Hvordan har vi tenkt til å løse dette når det allerede er lite arbeidskraft?

Ut ifra min empiri tolker jeg det som at regjering med hjelp av kommunen snakker et språk som ikke de eldre kjenner seg igjen i. Det finnes noe enighet om målene, men også en god del uenighet om veien til målene blant de relevante sosiale gruppene. Under ekspertintervjuene med kommunale aktører viste de til et ønske om god informasjonsdistribusjon, gjennom for eksempel sosiale medier. Men på dette området møter ikke de sosiale gruppene hverandre. Informantene uttrykker tydelig at de ikke er en del av disse sosiale plattformene og derfor når ikke denne informasjonen ut slik den er tiltenkt. Dette kunne vært et viktig virkemiddel for brukergruppen for å føle seg mer informert og trygg på informasjonen de har.

7.4 Utydlige grenser for hva et hjem egentlig er

Som vi kan se i kapittel 5 søker eldre senere og senere til omsorgsboliger. Flesteparten av søkerne er på grensen til å være sykehjemskandidater. Boligkontoret tror dette kan ha en sammenheng med policyer som "bo trygt hjemme"-reformer og sen planlegging. Empirien viser at den sene planleggingen kan bli påvirket av flere forskjellige faktorer: miljøet rundt, muligheten til å være i aktivitet, økonomi og tradisjon. Det som blir veldig klart i kapittel 5 er at det er sjeldent boligen i seg selv som er avgjørende for informantene med tanke på å bli boende i nåværende bolig. Det er heller hva hjemmet kan tilby og miljøet rundt. Grensen for hva et hjem egentlig er, er flyttet. Det er ikke lenger snakk om at boligen er det som finnes innenfor fire vegger, men heller sammensetningen av mange andre faktorer.

Det er lite som tyder på at informantene i denne oppgaven planlegger noen store endringer fra den nåværende boligsituasjonen. På samme tid, har empirien vist at hvis det blir en endring i allmenntilstand kan dette endre seg. Dette planlegges i liten grad. Informantene som bor utenfor byen ser behovet for å flytte hvis de ikke har mulighet til å kjøre bil lenger. Dette på bakgrunn av lite eller ingen muligheter for kollektivtransport som kan være en bidragsyter til at de kan forbli selvhjulpne. Hvis informantene måtte ha flyttet fordi den nåværende bolig ble for uegnet, tar de fleste opp leilighet på et plan, heis og nærhet til tjenester. Dette igjen tyder på behovet for å være selvhjulpne og kunne fungere som sjef i eget liv.

De uklare grensene for hva et hjem egentlig er kan sees i sammenheng med Pinch og Bijker (2012) og fortolkningsmessig fleksibilitet. Hjemmet har som funksjon å huse beboerne. Empirien viser at for informantene er det ikke slik boligen blir definert. Her blir aspektene som miljøet rundt, økonomi, infrastruktur og tradisjon, det som blir satt fokus på når man skal definere hvorfor man ønsker å planlegge den måten informantene gjør.

En annen viktig faktor informantene trekker til boligen er ønsket om å være selvstendig. Med andre ord defineres hjemmet som et sted hvor de som mennesker kan gjøre som de vil og være som de vil. Dette følelsesmessige aspektet virker til å være viktig for samtlige, og er en del av det å flytte grensene for hva et hjem er. Ofte defineres hjem som den boligen eller det stedet hvor man bor, men som det er vist i denne oppgaven er "hjemmet" til informantene definert som noe mye mer. Som nevnt er det ikke før jeg spør eksplisitt om hva som er viktig for dem innenfor husets fire vegger at boligen i seg selv blir definert. Informantene har et mye større fokus på om de kan kjøre bil, nærheten til tjenester, at de har noe å holde på med, utsikt og så videre.

På bakgrunn av dette kan det diskuteres om det vi snakker om her er en fortolkningsmessig fleksibilitet. For eksempel er et av tiltakene presentert av

myndighetene for at mennesker skal kunne bo lenger hjemme at de tilpasser boligen til eventuelt svekkelse av helsetilstand. Dette vil for eksempel innebære boliger med alt på en flate, større bad så hjelpemidler kan beveges fritt og trapper kan være et problem. Derimot er det ikke disse faktorene informantene, eller brukergruppen setter sitt hovedfokus på.

En slik uenighet, kan være en viktig faktor til hvorfor mennesker også planlegger sin fremtidige boposisjon som vi så i eksemplet fra boligkontoret. Det er ikke urimelig å tenke at fordi deres hjem fyller de følelsesmessige behovene ønsker informantene å bo videre. Dette kan gjøre at det er vanskeligere å gi slipp på hjemmet på et tidligere tidspunkt. Ofte er omsorgsboliger eller andre typer tilrettelagte boliger sentrert i et bebygd område. Dette vil si at natur og andre friluftsaspekter er ved lengre avstand enn det de tidligere har vært vant med. I tillegg vil en tilrettelagt bolig være mindre "jobb", dette er for såvidt et av hovedpoengene med en slik bolig, men det fjerner også daglidagse gjøremål for de eldre.

I delkapittel 5.2.1 *hvor går grensen for et hjem*, viser jeg til hva informantene ville ha ønsket hvis de absolutt måtte flytte fra nåværende bolig fordi den ble for uegnet. Til tross for at informantene ikke sier dette eksplisitt, er det sannsynlig at de umiddelbart da har tenkt at de måtte ha flyttet på grunn av helsetilstand. Det er som for alle, vanskelig å forutse hvordan livet vil utvikle seg, og så lenge man klarer seg relativt bra er det enda vanskeligere å planlegge for hvordan det kan gå. Dette gjelder for alle. Ikke bare for eldre som er den gruppen vi snakker om her. Derfor vil det være viktig for prosessen fremover å ha gode løsninger, gode samtaler og informasjonsdistribusjon. Ikke minst gode tilbud som likestiller seg med de faktorene nevnt i denne oppgaven for at det i det hele tatt skal være attraktivt å flytte/tilrettelegge for alderdom med tanke på bolig.

7.5 Skeptiske til velferdsteknologi

Velferdsteknologi, som blir tatt opp i kapittel 6, skal være et hjelpemiddel for at mennesker skal kunne bo lenger i eget hjem. Det er blitt argumentert for at innføringen av velferdsteknologi kan bli sett på som en teknologisk fiks i den forstand at informantene i denne oppgaven stiller seg skeptiske til omfattende innføring av slik teknologi. For det første er det flere som tar opp problemet med at produsentene av slike teknologier ikke forstår hvilke livssituasjoner brukergruppen står i, og det vil derfor være problematisk å generalisere forbrukeren. Teknologien i seg selv er laget som et hjelpemiddel, men som vi kan se i empirien er det andre assosiasjoner informantene trekker til teknologien, som for eksempel brudd på privatliv og tungvint. Disse assosiasjonene kan også trekkes parallellt til Pinch og Bijker (2012) sitt begrep fortolkningsmessig fleksibilitet, hvor de som innfører velferdsteknologi, som regjering og kommune, ser på det som et hjelpemiddel. Det kan vi se at informantene ikke alltid er enig med.

Det er vanskelig å definere hvilken rolle velferdsteknologi vil spille i planleggingen av alderdommen med tanke på bolig, fordi definisjonen av hva velferdsteknologi er, flyttes hele tiden. Informantene er positive til teknologier som dostol og trygghetsalarm, men stiller seg svært skeptiske til teknologier som inneholder for eksempel overvåkning. På samme måte som informantene ønsker menneskelig kontakt hvis de ønsker hjelp i forhold til informasjon, ser vi det samme når det kommer til bruken av velferdsteknologi:

de fleste uttrykker et ønske om å stå overfor et menneske hvis behovet for pleiehjelp skulle oppstå.

Spørsmålene rundt velferdsteknologi har fått en så stor del av denne oppgaven på bakgrunn av at det skal være et sentralt hjelpemiddel for å kunne bo hjemme lengst mulig. Det er en teknologi som er tiltenkt å gjøre livet lettere gjennom trygghet, mestring og trivsel (Ask & Søraa, 2021, s. 123). Et annet aspekt ved velferdsteknologi er at det skal spare penger, tid og ressurser i et allerede overbelastet helsesystem. Det er derfor ikke urimelig å tenke på velferdsteknologi som en teknologisk fikks. Med dette legger jeg til at informantene har vist at de er skeptiske til den omfattende bruken av teknologi, de synes det virker tungvint og flesteparten vil helst stå overfor et menneske hvis behovet for helsehjelp oppstår. Jeg synes Ask og Søraa (2021, s. 31) beskriver dette godt: "Den overdrevne troen på teknologiens endringskraft fortrenger behovet for politiske løsninger som virker sammen med teknologien".

Det er ikke bare at velferdsteknologi kun er en løsning på et problem, men vi ser også en ulik fortolkning av disse teknologiene hos de relevante sosiale gruppene, altså en fortolkningsmessig fleksibilitet. På den ene siden har vi menneskene som innfører slike teknologier, som for eksempel regjering og kommune, og på den andre siden har vi brukergruppen, altså de eldre. Den første gruppen ser på disse hjelpemidlene som noe som skal være et sentralt hjelpemiddel for å gjøre livet til de eldre lettere og bedre ved bruk av forskjellig teknologi. På den andre siden, viser empirien i denne oppgaven at flere eldre har eksempler fra bekjente i deres krets som rett og slett fikk for komplisert teknologi. Tydelig at livet kanskje ikke blir så mye lettere da? Når slike eksempler kommer opp, skaper personlige erfaringer assosiasjoner for brukergruppen til begrepet velferdsteknologi. Gjennomgående begrep har vært "for avansert", "tungvint" og "påtrengende". Slike fortolkninger påvirker også bruken av teknologier, og gir derfor teknologien en ny mening enn det den var ment for, i dette eksempelet å gjøre hverdagen enklere for eldre.

Det at forbrukeren kan føle at teknologier ikke er tilpasset slik de selv ville ønske, er ikke noe nytt innenfor teknologiutvikling. Som vi kunne se i eksemplet fra informant 6 viser hun til at hun har en forståelse av at det er yngre mennesker som sitter og utvikler disse teknologiene, og egentlig ikke forstår deres livssituasjon. Dette kan likeså godt være en bidragsyter til at det oppstår en fortolkningsmessig fleksibilitet blant de relevante sosiale gruppene. Dette fordi produsenten og de som bestiller varene har en tiltenkt mening til hvordan den skal brukes, men som vi ser fra informantene i denne oppgaven er det ikke alltid slik det blir. Det er en fare ved all teknologiutvikling å generalisere en forbruker, vi snakker om en brukergruppe som ikke har vært vandt med teknologi, men heller har lært seg dette på et senere stadie i livet.

Det som også er interessant i funnene rundt velferdsteknologi er at empirien viser at i daglig bruk utviskes grensene både av velferdsteknologi og selve boligen. Ofte når man tenker på teknologi tenker man på datamaskiner, chipper og høyteknologiske løsninger, men det trenger ikke alltid være tilfellet. Fra et STS-perspektiv er det mer komplekst enn dette. Velferdsteknologi kan for eksempel være en GPS som hjelper pårørende og helsepersonell med å følge med på en dement person. Det kan like gjerne være kollektivtransport, bil, dostol og lignende, rett og slett artefakter som skal gjøre hverdagen til forbruker enklere og som naturlig er en del av deres hverdag. Det har vært gjennomgående for denne oppgaven at det er uklare grenser for hvordan hver enkelt

definerer og ser på velferdsteknologi, og på bakgrunn av dette blir tolkningene definert i flere retninger.

7.6 Avslutning og veien videre

De eldre er bevisst på politikken som blir ført og ønske myndighetene har om at eldre mennesker skal planlegge for fremtidig alderdom med tanke på bolig. Likevel, er det i liten grad informantene i denne oppgaven planlegger for videre alderdom med tanke på bolig. Som sagt er de klar over den politiske situasjonen, men med tanke på lite informasjon kan dette ha påvirkning på denne planleggingen. Velferdsteknologi blir i flere sammenhenger sett på som noe negativt. Likevel er det vanskelig å definere fordi grensene for hva som defineres som velferdsteknologi flyttes hele tiden, på samme måte som definisjonen av et hjem.

For å oppsummere er det lite/ingen planlegging blant informantene i denne oppgaven for å gjøre endringer i bosituasjon, med unntak hvis det skjer endringer i allmenntilstand. Vi har sett gjennom denne oppgaven at det ikke er boligen i seg selv som påvirker denne avgjørelsen, men heller de tingene rundt som definerer deres ønsket for å bli boende så lenge som mulig. Den nevnte reformen og informantene i oppgaven viser til en enighet i hvordan de ønsker at fremtiden skal se ut. Likevel, er det uenigheter rundt gjennomføringen av dette. Samlebegrepet velferdsteknologi kan bli problematisk å bruke, da det defineres i så mange forskjellige retninger. Det vil derfor være viktig med god informasjon til brukergruppen for at en slik innføring skal bli vellykket.

Som Nova rapporten (Sørvoll et al., 2014, s. 139) konkluderer med er boligplanleggingen for eldre et politikkområde med uforløst potensial. Innledningsvis har det blitt presentert relevant statistikk og politikk, tidligere forskning og viktige begreper i et henholdsvis stort tema. Formålet med denne oppgaven har vært å se nærmere på hva de eldre selv ønsker, og hva som påvirker deres planlegging når det kommer til fremtidig bosituasjon. Det har vært lite problematisk å finne materiale på hvordan både kommune og regjeringen ønsker at eldre planlegger for fremtiden, men mindre materiale når det kommer begrunnelser for hvorfor eldre ønsker å bo lenge så hjemme som mulig. Denne oppgaven belyser derfor disse begrunnelsene, og kan brukes som en start til videre forskning på samspillet med de relevante sosiale gruppene som er presentert i denne oppgaven.

Leo Trotskij sa en gang "å bli gammel er det mest uventede som skjer med et menneske" (Ordtak, u.å.). Som overskriften viser er det et sterkt ønske for informantene å være friske så lenge de lever. Grunnleggende for alle informantene er at de har en nokså god helsetilstand som kan være en bidragsyter til hvorfor det ikke skjer mye planlegging. Jeg vil påstå at det er vanskelig å planlegge en situasjon man ikke har erfaring fra, og som Trotskij (u.å.) sa: alderdom er det mest uventede som skjer med et menneske. Denne oppgaven handler om mer enn bare eldre og bolig. Den viser til at innføringen av teknologi og endringer i samfunnet blir mye påvirket av følelser og inkludering. Med utgangspunkt i velferdsteknologi, kunne det videre vært relevant å i større grad utforske hva produsentene av slike teknologier tenker. Det vil være et hardt arbeid for politikere og kommuner til å få eldre til å planlegge i større grad sin bosituasjon. Min hovedoppfordring etter denne oppgaven vil være å sette et større fokus på å høre på de eldre, i tillegg til en mer egnet informasjonsdistribusjon for målgruppen.

9.0 Litteraturliste

- Ask, K. & Søråa, R. A. (2021). *Digitalisering- samfunnsendring, brukerperspektiv og kritisk tenkning* (1. utgave). Fagbokforlaget.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis*. London: SAGE PUBLICATIONS.
- Direktoratet for e-helse og Kompetansebroen (2021, 10. november). *Hva er velferdsteknologi?* Kompetansebroen.
<https://www.kompetansebroen.no/article/hva-er-velferdsteknologi?o=ahus>
- Forskrift om rett til langtidsopphold i sykehjem – kriterier og ventelister, Gjerstad. (2017). *Forskrift om rett til langtidsopphold i sykehjem – kriterier og ventelister, Gjerstad kommune, Aust-Agder*. (FOR-2017-06-22-1251). Lovdata.
<https://lovdata.no/forskrift/2017-06-22-1251/§3>
- Gamme, A. (2020, 9. desember). *Bolig og et aldrende samfunn*. KS.
<https://www.ks.no/fagomrader/velferd/aldersvennlige-lokalsamfunn/handbok-i-aldersvennlige-lokalsamfunn/7-bolig-og-et-aldrende-samfunn/>
- Gleditsch, R. F. (2020, 3. juni). *Et historisk skifte: Snart flere eldre enn barn og unge*. SSB.
<https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/et-historisk-skifte-flere-eldre-enn>
- Helsedirektoratet (2022, 19. april)¹. *Om velferdsteknologi og digital hjemmeoppfølging*. Helsedirektoratet.
<https://www.helsedirektoratet.no/tema/velferdsteknologi/om-velferdsteknologi-og-digital-hjemmeoppfolging>
- Helsedirektoratet (2022, 19. april)². *Resultater: gevinstrapporter og statistikk*. Helsedirektoratet.
<https://www.helsedirektoratet.no/tema/velferdsteknologi/resultater>
- Helsedirektoratet (2022, 16. desember)³. *Antall personer på venteliste for langtidsplass på sykehjem*. Helsedirektoratet.
<https://www.helsedirektoratet.no/statistikk/venteliste-for-langtids plass-pa-sykehjem>
- Helsedirektoratet (2022, 26. april)⁴. *Om Nasjonalt velferdsteknologiprogram*. Helsedirektoratet.
<https://www.helsedirektoratet.no/tema/velferdsteknologi/velferdsteknologi>
- Helse- og omsorgsdepartementet (2022, 25. mars)¹. *Ny reform skal gjøre det trygt for eldre å bo lenger hjemme*. Regjeringen.
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-reform-for-eldre/id2905812/>
- Helse- og omsorgsdepartementet (2022, 10. november)². *Innspill til bo trygt hjemme-reformen*. Regjeringen.
<https://www.regjeringen.no/no/tema/helse-og-omsorg/helse--og-omsorgstjenester-i-kommunene/innsikt/bo-trygt-hjemme-reformen/id2919447/?expand=factbox2930843>

- Helse- og omsorgsdepartementet (u.å.) *Prop. 64 L (2019-2020)*. Regjeringen. no.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-64-l-20192020/id2694590/?ch=2>
- Helse- og omsorgsdepartementet (u.å.)². *Helse- og omsorgsminister Ingvild Kjerkol (Ap)*. Regjeringen.no.
<https://www.regjeringen.no/no/dep/hod/org/helse-og-omsorgsminister-ingvild-kjerkol/id2877213/>
- Hoksrud, B. & Wold, M. (2023, 19. januar). *Det trengs et krafttak i eldreomsorg*. Østlandsposten.
<https://www.op.no/det-trengs-et-krafttak-i-eldreomsorgen/o/5-36-1368074>
- Hoffmann, B. (2010). *Etiske utfordringer ved velferdsteknologi*. Notat fra Kunnskapssenteret. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten.
https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/notater/2010/notat_2010_etiske_utfordringer_velferdsteknologi.pdf
- Husbanken (u.å.). *Om Husbanken*. Husbanken.
<https://www.husbanken.no/om-husbanken/>
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2014). *Bolig for velferd: Nasjonal strategi for boligsosialt arbeid (2014-2020)*. Regjeringen.
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kmd/boby/nasjonal_strategi_boligsosialt_arbeid.pdf. (Fotnote).
- Larvik kommune (2022, 24. mars). *Digitale hjemmetjenester*. Larvik kommune.
<https://www.larvik.kommune.no/helse-og-mestring/tilbud-til-hjemmeboende/digitale-hjemmetjenester/>
- Larvik kommune (2022). *Kommuneplanens arealdel 2021-2033*.
https://www.larvik.kommune.no/media/qp1ptxm4/vedlegg-4_planbeskrivelse-2.pdf (Fotnote).
- NTNU (u.å.). *Studier av kunnskap, teknologi og samfunn (STS)- Masterstudium: Hva lærer jeg?* NTNU. <https://www.ntnu.no/studier/msts/laeringsmal>
- Ordtak (u.å.). *Sitater om alder- Samling av flotte og morsomme sitat om alderdom*. Ordtak. <https://ordtak.myiglo.com/sitater-om-alder/>
- Pinch, T. J. & Bijker, W. E. (2012). The Social Construction of Facts and Artifacts: Or How the Sociology of Science and the Sociology of Technology Might Benefit Each Other. I Bijker, W. W., Hughes, T. P. & Pinch, T. (Red.), *The Social Construction of Technological Systems* (s. 11-44). MIT Press. muse.jhu.edu/book/19813
- Rosner, L. (2004). Introduction. I L. Rosner (Red.), *The Technological Fix: How People Use Technology To Create and Solve Problems* (s. 1-10). Routledge
- Ruud, S. (2023, 18. januar). *Hva skal til for at man kan "bo trygt" i eget hjem når man blir gammel?* Altinget.
<https://www.altinget.no/artikkel/hva-skal-til-for-at-man-kan-bo-trygt-i-eget-hjem-naar-man-blir-gammel>
- Ruud, S. (2022, 11. mai). *Nesten 2500 færre sykehjemsplasser de siste 8 årene*. Aftenposten.

<https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/bGPXnv/nesten-2500-faerre-sykehjemsplasser-de-siste-8-aarene>

Røse, I. L. (2021, 8. august). *Vi bør slutte å bruke begrepet "eldrebølgen"*. Vårt land. <https://www.vl.no/meninger/kommentar/2021/08/08/vi-bor-slutte-a-bruke-begrepet-eldrebolgen/>

Sosial- og helsedepartementet m.fl. (1997). *Rundskriv I-27/97 (H-24/97 B)*. Lovdata. <https://lovdata.no/static/RDEP/i-1997-0029.pdf>

SSB. (u.å.). *Kommune Larvik (Vestfold og Telemark)*. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/kommunefakta/larvik>

SSB. (u.å.)?. *SSBs virksomhet: Tall som forteller*. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/omssb/ssbs-virksomhet/tall-som-forteller>

Strand, B. H. m.fl. (2023, 13. mars). *Helse hos eldre i Norge*. FHI. <https://www.fhi.no/nettpub/hin/grupper/eldre/>

Sund, S. S. (2019, 19. mars). *Lytt til vanlige mennesker*. Ledernytt. <https://www.ledernytt.no/lytt-til-vanlige-mennesker.6205451.html>

Sørvoll, J., Martens, C. & Daatland, S. O. (2014). *Planer for et aldrende samfunn? Bolig og tjenester for eldre i kommunene* (NOVA Rapport 17/2014). Oslo Metropolitan University- OsloMet: Nova. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/5082>

Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder* (5. utg). Fagbokforlaget.

Tjønndal, A. & Fylling, I. (2021) *Digitale forskningsmetoder*. Cappelen Damm akademisk.

Visma (u.å.). *Velferdsteknologi*. Visma. <https://www.visma.no/velferdsteknologi/>

Værnesregionen (2013). *Bo lenger hjemme- Offisiell åpning: Velferdsteknologi i Værnesregionen*. Omsorgsforskning-midt.no. <https://omsorgsforskning-midt.no/wp-content/uploads/2013/09/Bolengerhjemme.pdf>

Vedlegg 1: Intervjuguide- brukergroupe

Intervjuguide, brukergroupe

Godkjenning av infoskriv

Biografiske spørsmål

Kjønn, alder, utdanning, yrke?

Bor alene eller med familie?

Bor du i byen eller utenfor byen?

Nåværende bolig

Hvordan vil du beskrive din bolig den dag i dag?

Har du/dere gjort noen tilpasninger på nåværende bolig for å gjøre den mer aldersvennlig?

Har du noe kjennskap til kommunens boligrådgivning, økonomiske støtteordninger?

Kan du se for deg noen utfordringer ved din nåværende bolig? Med tanke på at man blir eldre? Eksempler. Er dette noe du tenker å fikse, eller hva er dine tanker rundt dette?

Fremtidig bolig

Hvis du skulle sett for deg din drømmebolig om 5 år, hvordan ville den sett ut? Har du eventuelt lagt noen plan på det?

Ønsker du å flytte? Hvorfor/hvorfor ikke?

Hva skal til for at du føler deg trygg i egen bolig? Hvilke faktorer er viktig?

Det er et statlig og kommunalt ønske at mennesker skal bo hjemme så lenge som mulig og heller motta helsehjelp der. Hva tenker du er viktig i en slik situasjon?

Hvis du eventuelt er nødt til å flytte fordi nåværende bolig blir for uegnet å bo i, hva er viktig for deg på det stedet du eventuelt skulle ha flyttet til?

Kunne det vært aktuelt for deg å flytte inn i et "kollektiv", altså at du har din egen leilighet med det nødvendige, men har delte fellesarealer?

Velferdsteknologi

Larvik kommune har et ønske om å implementere omsorgsteknologi som et hjelpemiddel, hva tenker du er for mye/for lite?

Hva er din grense for invaderende teknologi?

Har du noen tanker om hva som skal til for at du skal føle deg trygg.

Noen teknologier er at du må gjøre et aktivt valg for at du skal få hjelp, hva tenker du om et system som hadde passet på deg hele tiden, og alarmen gikk direkte til hjemmetjenesten?

Tenker du tekniske hjelpemidler er annerledes enn å ha et kamera hjemme?

Kunne smartklokken for eksempel vært et alternativ?

Noe annet du har lyst til å tilføye?

Vedlegg 2: Intervjuguide- ekspertintervjuer

Intervjuguide, ekspertintervjuer

Godkjenning av infoskriv

Biografiske spørsmål

Hva jobber du med i Larvik kommune?

Planlegging av eldrebølgen

I flere skriv angående eldrebølgen er det blitt skrevet at morgendagens utfordringer i Larvik tilsier at det ikke er sosial og/eller økonomisk bærekraftig å fortsette dagens tjenesteprofil. Hvordan planlegger Larvik kommune eldrebølgen med tanke på bosituasjon?

Har dere noen spesifikke tiltak som skal være en bidragsyter til at flere lever i aldersvennlige boliger?

Hva tenker dere er en interessant ting å finne ut av med tanke på brukerperspektivet på egnede boliger for eldre?

Hva tenker dere kan være mest utfordrende?

Hva gjør kommunene for at eldre skal ha en stemme i planleggingen av deres bosituasjon?

Omsorgsteknologi

Jeg skal også spørre litt i forhold til omsorgsteknologi som kan brukes i hjemmetjeneste, hvilke tjenester tenker dere er viktigst å få implementert?

Hva tror dere blir mest utfordrende?

Noe mer du ønsker å tilføye?

Vedlegg 3: Informasjonsskriv, brukergruppe

Vil du delta i forskningsprosjektet “brukerperspektivet på egnede boliger for eldre?”

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å se nærmere på brukerperspektivet av egnede boliger for eldre. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Forskningsprosjektet er en masteroppgave på Master i studier av kunnskap, teknologi og samfunn (STS). Siden 1980-tallet har nasjonale myndigheter lagt stor vekt på at eldre bør bo så lenge som mulig i eget hjem og motta tjenester der. Larvik kommune forteller at den største ressursen er den enkelte innbygger som ønsker å leve selvstendig, i gode fellesskap, bo i egen bolig så lenge som mulig og som er ekspert i sitt eget liv. Prosjektet søker derfor belyse hva denne brukergruppen ønsker i sine private hjem og hva de kvalifiserer som et hjem de kan bo i. Prosjektet er en kvalitativt studie bestående av 5-8 hovedinformanter, hvor intervju er aktuelt. Jeg vil også bruke statistikk og annen relevant litteratur for å belyse problemstillingen. Transkripsjonen av intervjuene vil kun bli brukt til nevnt masteroppgave.

Prosjektet har som formål å analysere forskningsspørsmålene: hvordan planlegger personer i aldersgruppen 70-80 år sin fremtidige bosituasjon? Og om de har gjort noen tilpasninger på nåværende bolig for å gjøre den mer aldersvennlig?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Norges teknisk-naturvitenskapelig universitet (NTNU) er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du blir spurt om å delta fordi du er i aldersgruppen 70-80 år og bor privat.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du stiller til et dybdeintervju på ca. 45 minutter. Intervjuet inneholder spørsmål om din nåværende bosituasjon, hvordan du planlegger din fremtidige bosituasjon og om du har gjort noen tilpasninger på nåværende bolig for å gjøre den mer aldersvennlig. Dine svar fra intervjuet blir registrert elektronisk og vil være anonyme. Det vil bli tatt lydopptak og notater fra intervjuet.

Det vil i tillegg bli gjort ekspertintervjuer av et utvalg ansatte i Larvik kommune for å høre deres synspunkter på saken. Denne utvalgsgruppen vil bli spurt mer om det politiske og strategien Larvik kommune har for at eldre skal kunne bo lengst mulig hjemme.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Kun student og veiledere vil ha tilgang til dine opplysninger. Lydopptak og transkripsjoner vil bli lagret i NTNUs fillagringstjeneste NICE-1 for sikker lagring. Deltakerne vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen av forskningsprosjektet.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes ved masteroppgavens ferdigstilling, som er satt til juni 2023 men forsinkelser kan forekomme. Prosjektet vil derfor senest være avsluttet ved utgangen av 2023. Etter prosjektslutt vil datamateriale med dine personopplysninger anonymiseres. Dette betyr at alle opplysninger som på et eller annet vis kan bidra til å identifisere deg (for eksempel navn, bosted og alder) vil fjernes.

Lydopptak av intervju vil slettes når prosjektet avsluttes.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet ved Thomas Berker, thomas.berker@ntnu.no eller +4773591326
Vårt personvernombud: Thomas Helgesen, thomas.helgesen@ntnu.no eller +4793079038

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Thomas Berker & Helen J. Gansmo
(Veiledere)

Lone Bergland Christoffersen

(Student)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet “brukerperspektivet på egnede boliger for eldre”, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at lydopptak av intervjuet gjennomføres og lagres til prosjektets sluttdato

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 4: Informasjonsskriv, ekspertintervjuer

Vil du delta i forskningsprosjektet “brukerperspektivet på egnede boliger for eldre?”

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å se nærmere på brukerperspektivet av egnede boliger for eldre. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Forskningsprosjektet er en masteroppgave på Master i studier av kunnskap, teknologi og samfunn (STS). Siden 1980-tallet har nasjonale myndigheter lagt stor vekt på at eldre bør bo så lenge som mulig i eget hjem og motta tjenester der. Larvik kommune forteller at den største ressursen er den enkelte innbygger som ønsker å leve selvstendig, i gode fellesskap, bo i egen bolig så lenge som mulig og som er ekspert i sitt eget liv. Prosjektet søker derfor belyse hva denne brukergruppen ønsker i sine private hjem og hva de kvalifiserer som et hjem de kan bo i. Prosjektet er en kvalitativt studie bestående av 5-8 hovedinformanter, hvor intervju er aktuelt. Jeg vil også bruke statistikk og annen relevant litteratur for å belyse problemstillingen. Transkripsjonen av intervjuene vil kun bli brukt til nevnt masteroppgave.

Prosjektet har som formål å analysere forskningsspørsmålene: hvordan planlegger personer i aldersgruppen 70-80 år sin fremtidige bosituasjon? Og om de har gjort noen tilpasninger på nåværende bolig for å gjøre den mer aldersvennlig?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Norges teknisk-naturvitenskapelig universitet (NTNU) er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du er ansatt i Larvik kommune med en viktig kompetanse som er relevant for oppgaven.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du stiller til et dybdeintervju på ca. 45 minutter. Intervjuet inneholder spørsmål om din nåværende bosituasjon, hvordan du planlegger din fremtidige bosituasjon og om du har gjort noen tilpasninger på nåværende bolig for å gjøre den mer aldersvennlig. Dine svar fra intervjuet blir registrert elektronisk og vil være anonyme. Det vil bli tatt lydopptak og notater fra intervjuet.

Det vil i tillegg bli gjort ekspertintervjuer av et utvalg ansatte i Larvik kommune for å høre deres synspunkter på saken. Denne utvalgsgruppen vil bli spurt mer om det politiske og strategien Larvik kommune har for at eldre skal kunne bo lengst mulig hjemme.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Kun student og veiledere vil ha tilgang til dine opplysninger. Lydopptak og transkripsjoner vil bli lagret i NTNUs fillagringstjeneste NICE-1 for sikker lagring. Deltakerne vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen av forskningsprosjektet.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes ved masteroppgavens ferdigstilling, som er satt til juni 2023 men forsinkelser kan forekomme. Prosjektet vil derfor senest være avsluttet ved utgangen av 2023. Etter prosjektslutt vil datamateriale med dine personopplysninger anonymiseres. Dette betyr at alle opplysninger som på et eller annet vis kan bidra til å identifisere deg (for eksempel navn, bosted og alder) vil fjernes.

Lydopptak av intervju vil slettes når prosjektet avsluttes.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet ved Thomas Berker, thomas.berker@ntnu.no eller +4773591326
Vårt personvernombud: Thomas Helgesen, thomas.helgesen@ntnu.no eller +4793079038

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Thomas Berker & Helen J. Gansmo
(Veiledere)

Lone Bergland Christoffersen

(Student)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet “Brukerperspektiver på egnede boliger for eldre”, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at lydopptak av intervjuet gjennomføres og lagres til prosjektets sluttdato

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

